

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI
PINTAR BERTARAF DUNIA

DEWAN BANDARAYA KOTA KINABALU

KELUARAN PERTAMA
OKTOBER 2023

ISBN 978-6 29-98846-1-3

Diterbitkan oleh:

Dewan Bandaraya Kota Kinabalu
No. 1, Jalan Bandaran
88675 Kota Kinabalu
Sabah, Malaysia

Laman web: www.dbkk.sabah.gov.my

Tel: 088-521800

Faks: 088-219175

Keluaran Pertama
Oktober 2023

© Dewan Bandaraya Kota Kinabalu

Hak Cipta Terpelihara

Dilarang mengeluarkan semula mana-mana bahagian di dalam dokumen ini atau mengubah dalam apa juga bentuk atau cara, sama ada elektronik, fotokopi atau rakaman tanpa kebenaran bertulis daripada Dewan Bandaraya Kota Kinabalu. Penafian: Dengan setiap semakan dan penelitian yang telah diambil dalam penyediaan dokumen ini, Dewan Bandaraya Kota Kinabalu tidak akan bertanggungjawab ke atas sebarang maklumat yang kurang tepat yang melibatkan kementerian, jabatan atau agensi berkaitan. Semua maklumat adalah berdasarkan kepada pengesahan penyedia maklumat daripada kementerian, jabatan atau agensi berkaitan termasuk semasa sesi libat urus yang telah diadakan dan tertakluk kepada sebarang perubahan atau pindaan dari semasa ke semasa.

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

PERUTUSAN YAB KETUA MENTERI SABAH

Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh, salam sejahtera, salam Malaysia Madani dan salam Sabah Maju Jaya.

Usaha inklusif Dewan Bandaraya Kota Kinabalu dengan memastikan keterlibatan semua pemegang taruh dalam mendokumenkan Pelan KK 2035 ini amat membanggakan, termasuk menyokong inisiatif-inisiatif seperti yang digariskan di bawah pelan-pelan sedia ada di peringkat Kerajaan Negeri mahu pun di peringkat Persekutuan.

Berdasarkan pengalaman ketika menghadapi pandemik COVID-19, kita sedar betapa pentingnya semua pihak untuk bersama-sama menggembungkan tenaga secara proaktif dan bersiapsiaga terhadap era endemik dan pasca normal selain berhadapan dengan cabaran sosio-ekonomi serta perubahan iklim.

Mendepani pelbagai perubahan di luar jangkaan ketika ini, Dewan Bandaraya Kota Kinabalu tidak boleh ketinggalan dan perlu lebih agresif melaksanakan pelbagai inisiatif untuk menangani serta mengadaptasi semua cabaran itu.

Seperti yang diterapkan melalui konsep Malaysia Madani, sikap ihsan, ambil peduli dan kasih sayang juga perlu wujud dalam hubungan kita dengan alam sekitar dan masyarakat. Justeru, bandar raya ini perlu dibangunkan secara seimbang dan teratur agar tidak bercanggah dengan aspek keselamatan, keseimbangan ekosistem, mahupun perkara-perkara yang mampu membantutkan pembangunan ekonomi.

Amatlah diharapkan semoga Pelan KK 2035 ini akan menjadi landasan kepada semua pihak yang terbabit merealisasikan sebuah bandar raya yang maju dan pintar suatu masa nanti, yang bakal menjadi warisan terhebat kepada generasi yang akan datang. Tahniah diucapkan kepada semua yang terlibat.

YAB DATUK SERI PANGLIMA HJ HAJIJI HJ NOOR
Ketua Menteri Sabah

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

PERUTUSAN MENTERI BERTANGGUNGJAWAB KE ATAS DBKK

Salam sejahtera, salam Malaysia Madani dan salam Sabah Maju Jaya.

Setinggi-tinggi penghargaan kepada Dewan Bandaraya Kota Kinabalu di atas penyediaan Pelan KK 2035. Ianya merupakan inisiatif yang amat bertepatan dengan masanya sebagai suatu bahan rujukan bagi memastikan perancangan pembangunan di Bandaraya Kota Kinabalu dapat dipantau dan dilaksanakan secara holistik dan komprehensif.

Bandaraya Kota Kinabalu perlu seiring dengan bandar raya-bandar raya lain dalam mengecapi kemajuan sejagat. Walaupun tidak dinafikan terdapat pelbagai impak positif yang boleh diperolehi hasil dari proses urbanisasi namun impak-impak lain seperti pertambahan populasi miskin di bandar, degradasi alam sekitar dan kesesakan trafik juga perlu diambil perhatian dan ditangani sewajarnya.

Semoga semua pihak berkepentingan dapat bersama-sama komited memastikan manfaat pelaksanaan semua program dan inisiatif yang telah dirancang dapat diterima secara berterusan oleh seluruh pelusuk komuniti sama ada di bandar mahu pun luar bandar.

YB DATUK ABIDIN MADINGKIR
Pembantu Menteri Kepada Ketua Menteri Sabah

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

PERUTUSAN MAYOR BANDARAYA KOTA KINABALU

Assalamualaikum, salam sejahtera, salam Malaysia Madani dan salam Sabah Maju Jaya kepada seluruh warga bandar raya.

Merealisasikan Kota Kinabalu sebagai sebuah bandar raya yang sejahtera dan harmoni untuk dinikmati oleh generasi akan datang adalah harapan terbesar kita semua. Konsep dan idea pembangunan yang direncanakan perlu dirancang dengan mengambil kira aspek keseimbangan ekosistem, termasuklah aspek-aspek keselamatan serta yang boleh merencatkan pembangunan ekonomi.

Selaras dengan visi Pelan Struktur Sabah 2033 bagi mewujudkan persekitaran bertaraf dunia untuk didiami, Bandaraya Kota Kinabalu wajar mendokumenkan suatu pelan pembangunan yang meliputi aspek fizikal, guna tanah, sosio-ekonomi dan tadbir urus berintegriti. Pelan KK 2035 ini berperanan untuk menyepadukan pelan-pelan berkaitan sedia ada yang boleh menjadi rujukan semua pihak yang bertanggungjawab ke atas pembangunan Kota Kinabalu.

Dalam mendepani perubahan iklim yang semakin berada di luar jangkaan, Bandaraya Kota Kinabalu juga tidak boleh ketinggalan dan harus lebih agresif dalam melaksanakan pelbagai program dan inisiatif bagi menangani dan mengadaptasi impak perubahan iklim yang merupakan komponen penting dalam pelan ini.

Dewan Bandaraya Kota Kinabalu merakamkan setinggi penghargaan di atas sumbangan, kerjasama serta komitmen semua pihak yang terlibat sama dalam penyediaan Pelan KK 2035 ini.

Sekian, terima kasih.

DATUK NOORLIZA AWANG ALIP
Mayor Bandaraya Kota Kinabalu

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Sekalung Penghargaan

- Kementerian Sains, Teknologi & Inovasi (KSTI) Kementerian Kerja Raya (KKR)
- Kementerian Pembangunan Luar Bandar (KPLB)
- Kementerian Pembangunan Perindustrian
- Kementerian Pembangunan Masyarakat &
- Kesejahteraan Rakyat (KPMKR)
- Kementerian Kerajaan Tempatan & Perumahan
- (KKTP)
- Kementerian Belia & Sukan (KBS)
- Kementerian Kewangan Negeri Sabah
- Kementerian Pelancongan, Kebudayaan & Alam
- Sekitar (KePKAS)
- Kementerian Pelancongan, Seni & Budaya (MOTAC)
- Jabatan Kerja Raya (JKR)
- Jabatan Air Negeri Sabah (JANS)
- Jabatan Keretapi Negeri Sabah
- Jabatan Perkhidmatan Pembentungan Negeri
- Sabah (JPPS)
- Jabatan Pelabuhan dan Dermaga Sabah (JPDS)
- Jabatan Perancang Bandar & Wilayah (JPBW)
- Jabatan Pertanian Sabah
- Jabatan Perikanan Sabah
- Jabatan Perkhidmatan Awam Negeri (JPAN)
- Jabatan Pembangunan Sumber Manusia Negeri
- Jabatan Hal Ehwal Anak Negeri (JHEAN)
- Jabatan Peguam Besar Negeri
- Jabatan Pembangunan Perindustrian & Penyelidikan (JPPP)
- Unit Perancangan Ekonomi Negeri (UPEN)
- Lembaga Kebudayaan Sabah (LKS)
- Lembaga Pelabuhan-Pelabuhan Sabah (LPPS)
- Majlis Daerah Penampang
- Majlis Daerah Putatan

Segala maklumat, data serta idea yang telah dikongsi oleh semua pegawai dan individu yang mewakili semua kementerian, jabatan, agensi, badan dan institusi yang telah dibentang serta dibincang secara kolektif semasa sesi libat urus yang telah diadakan adalah amat bermakna dalam usaha menyediakan pelan induk yang berdaya laksana dan realistik untuk memenuhi ekspektasi masyarakat.

- Jabatan Pengangkutan Jalan (JPJ)
- Jabatan Laut
- Jabatan Kebajikan Masyarakat Negeri
- Jabatan Kebajikan Masyarakat Persekutuan Jabatan Mineral & Geosains (JMG)
- Jabatan Meteorologi Malaysia
- Lembaga Pelesenan Kenderaan Perdagangan (LPKP)
- Sabah Economic Development & Investment Authority (SEDIA)
- Sabah Electricity Sdn. Bhd. (SESB)
- Sabah Net Sdn. Bhd.
- Sabah Urban Development Sdn. Bhd. (SUDC) Taman-Taman Sabah (TTS)
- Unit Pemodenan Tadbiran & Perancangan Pengurusan Malaysia (MAMPU)
- Qhazanah Sabah Berhad
- Lembaga Pelancongan Sabah (STB)
- Kota Kinabalu Industrial Park Sdn. Bhd. (KKIP) Suruhanjaya Komunikasi & Multimedia Malaysia (SKMM)
- Telekom Malaysia
- Malaysia Airports Berhad (MAB)
- Pihak Berkusa Penerangan Awam Malaysia (CAAM)
- Institution of Engineers, Malaysia (IEM) Pertubuhan Arkitek Malaysia (PAM)
- Malaysian Institute of Planners (MIP)
- Institute of Landscape Architect, Malaysia (ILAM)
- Universiti Malaysia Sabah (UMS)
- Universiti Teknologi Mara (UiTM)
- Ahli Lembaga Penasihat DBKK

Sumber Rujukan

- Dasar Perumahan Negara 2018 - 2025
- Dasar Perkongsian Data Nasional
- Dasar Revolusi Perindustrian Keempat (4IR) Negara
- Dasar Sains, Teknologi & Inovasi Negara 2021 - 2030
- Deraf Pelan Daerah Kota Kinabalu
- Deraf Pelan Tempatan Kota Kinabalu
- Enakmen Bandaraya Kota Kinabalu 1996
- Feasibility Study To Develop Smart City Of Kota Kinabalu (Kuala Manggatal) 2021
- Green Technology Master Plan Malaysia 2017 - 2030
- Kota Kinabalu City Competitiveness Master Plan 2020
- Kota Kinabalu Green City Action Plan 2019
- Kota Kinabalu Landscape Blueprint 2021 - 2025
- Kota Kinabalu Structure Plan 2030
- Malaysia Smart City Framework 2019
- Membangun Negara Madani – Visi dan Kerangka Dasar Reformasi
- National Low Carbon Cities Masterplan
- Ordinan Kerajaan Tempatan 1961
- Ordinan Perancangan Bandar & Desa (Sabah Cap. 141)
- Pelan Induk Pengangkutan Awam Bandaraya Kota Kinabalu
- Pelan Induk Saliran Bandaraya Kota Kinabalu 2017
- Pelan Pembangunan Sabah Maju Jaya 2021 - 2025
- Pelan Strategik Dewan Bandaraya Kota Kinabalu 2023 -2026
- Pelan Strategik Pelancongan Bandaraya 2021 - 2025
- Pelan Struktur Sabah 2033
- Rangka Kerja Pemerkasaan Pihak Berkuasa Tempatan
- Rangka Tindakan Ekonomi Digital Malaysia
- Sabah Development Corridor Blueprint 2.0 2020 - 2030
- Wawasan Kemakmuran Bersama 2030

“

“Untuk membangun tanah air yang lebih mampan dan makmur berteraskan ruh daya cipta, nilai hormat, keyakinan dan ihsan, di mana keterangkuman dan kesaksamaan menjadi teras utamanya - yakni sebuah masyarakat Malaysia yang adil”

Visi Membangun Negara Madani
Perdana Menteri Malaysia

“

“Sabah Maju Jaya diangkat sebagai hala tuju negeri dengan hasrat untuk membawa citra inklusiviti, pemilikan bersama, kesatuan dan pertanggungjawaban setiap anak watan untuk menjayakan agenda pembangunan negeri”

Pelan Hala Tuju SMJ
Ketua Menteri Sabah

Isi Kandungan

- i Perutusan Ketua Menteri
- ii Perutusan Menteri
- iii Perutusan Mayor
- iv Sekalung Penghargaan
- v Sumber Rujukan

- 1 Prakata
- 2 Latar Belakang
- 5 Misi dan Visi DBKK
- 6 Objektif
- 7 Isu dan Cabaran

- 9 Agenda
- 10 Ketersediaan Prasarana Awam
- 22 Kelestarian Alam Sekitar
- 32 Kemakmuran Sosio-Ekonomi
- 40 Kerangka Bandar Pintar dan Pendigitalan
- 46 Keterangkuman Seni dan Budaya
- 50 Kecemerlangan Tadbir Urus

- 56 Inisiatif Semasa
- 74 Program / Projek Berimpak Tinggi
- 81 *Way Forward*
- Glosari

Menghadapi tren **urbanisasi dan modenisasi** marcapada yang semakin berkembang saban tahun, Bandaraya Kota Kinabalu berdepan pelbagai isu, cabaran dan desakan perubahan dalam memenuhi keperluan dan kehendak masyarakat bukan sahaja penduduk setempat bahkan tetamu luar.

Mekanism perancangan dan **corak pembangunan** yang berupaya mengurangkan ketidakseimbangan dan mewujudkan kesamarataan terutama dari aspek pertumbuhan dan pengagihan manfaat sosio-ekonomi merentasi seluruh kawasan pentadbiran bandar raya adalah kritikal dalam usaha meningkatkan kesejahteraan rakyat.

Naratif **kelestarian pembangunan** perlu difahami dan diterjemahkan sebagai suatu agenda holistik yang memfokus kepada usaha demi kemakmuran dan kesejahteraan rakyat yang juga meliputi keterangkuman sosial, kesan perubahan iklim dan kemampunan alam sekitar.

Pemerkasaan modal insan terutama dalam penyampaian perkhidmatan kepada segenap komuniti seiring dengan nilai budaya dan hubungan kemasyarakatan yang berintegriti tinggi juga adalah suatu keperluan utama.

Latar Belakang

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

■ Pengenalan

Bandaraya Kota Kinabalu merupakan bandar raya pesisiran pantai yang pantas membangun di wilayah kepulauan Borneo. Sebagai ibu negeri Sabah Di Bawah Bayu, ia menjadi antara pusat komersil dan industri utama di zon BIMP – EAGA (Brunei Darussalam – Indonesia – Malaysia – Philippines East ASEAN Growth Area).

Dengan lokasi geografinya yang strategik, Bandaraya Kota Kinabalu juga merupakan gateway utama pelancongan dalam dan luar negara ke negeri Sabah terutama destinasi-destinasi eco-tourism meliputi pantai-pantai dan kawasan tanah tinggi termasuk bangunan dan tapak warisan bersejarah yang menarik.

■ Profil Kawasan

Meliputi kawasan seluas 366.06 km persegi merentasi 4 (empat) kawasan Parlimen dan 8 (lapan) kawasan Dewan Undangan Negeri:

- P171 Sepanggar (meliputi DUN N16 Karambunai, N17 Darau dan N18 Inanam)
- P172 Kota Kinabalu (meliputi DUN N19 Likas, N20 Api-Api dan N21 Luyang)
- Sebahagian P173 Putatan (meliputi DUN N22 Tanjung Aru)
- Sebahagian P174 Penampang (meliputi sebahagian DUN N25 Kapayan)

■ Demografik

Berdasarkan Banci tahun 2020, jumlah penduduk Bandaraya Kota Kinabalu adalah sejumlah 500,421 orang dengan peratusan 51.3% lelaki dan 48.7% wanita. Daripada pengagihan penduduk mengikut kawasan DUN juga didapati lebih daripada 70% adalah menetap di kawasan sub-urban dan luar bandar. Dari segi umur pula sejumlah lebih kurang 72.5% adalah berusia 14 tahun ke atas.

■ Kawasan Perkadaran

Terbahagi kepada dua (2) iaitu kawasan operasi (kawasan yang dikenakan cukai) dan kawasan kawalan (kawasan yang belum dikenakan cukai) masing-masing meliputi kawasan seluas 108.90 km persegi dan 257.16 km persegi. Zon Operasi terdiri dari sembilan (9) zon meliputi kawasan pusat bandaraya, sub-urban, bukit dan pulau. Setakat Ogos 2023 terdapat lebih kurang 103,963 hartaan persendirian yang dikenakan cukai kadaran (general rates) di seluruh kawasan Bandaraya Kota Kinabalu.

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGKINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Negeri dan Daerah Pentadbiran	Penduduk				Purata Kadar Pertumbuhan Penduduk Tahunan (%)		
	1991	2000	2010	2020	1991-2000	2000-2010	2010-2020
Kota Kinabalu	209,175	355,435	452,058	500,421	5.9	2.4	1.0
Kuala Lumpur	1,145,342	1,305,792	1,588,750	1,982,112	1.5	2.0	2.2
Johor Bahru	704,471	1,081,978	1,334,188	1,711,191	4.8	2.1	2.5
Kuching	369,200	494,109	598,617	609,205	3.2	1.9	0.2
Sandakan	222,817	348,930	396,290	439,050	5.0	1.3	1.0
Tawau	244,728	305,080	397,673	372,615	2.4	2.7	- 0.7

Perbandingan Kadar Pertumbuhan Penduduk Bandaraya Kota Kinabalu Dengan Beberapa Bandar Utama Lain Di Malaysia
(Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia)

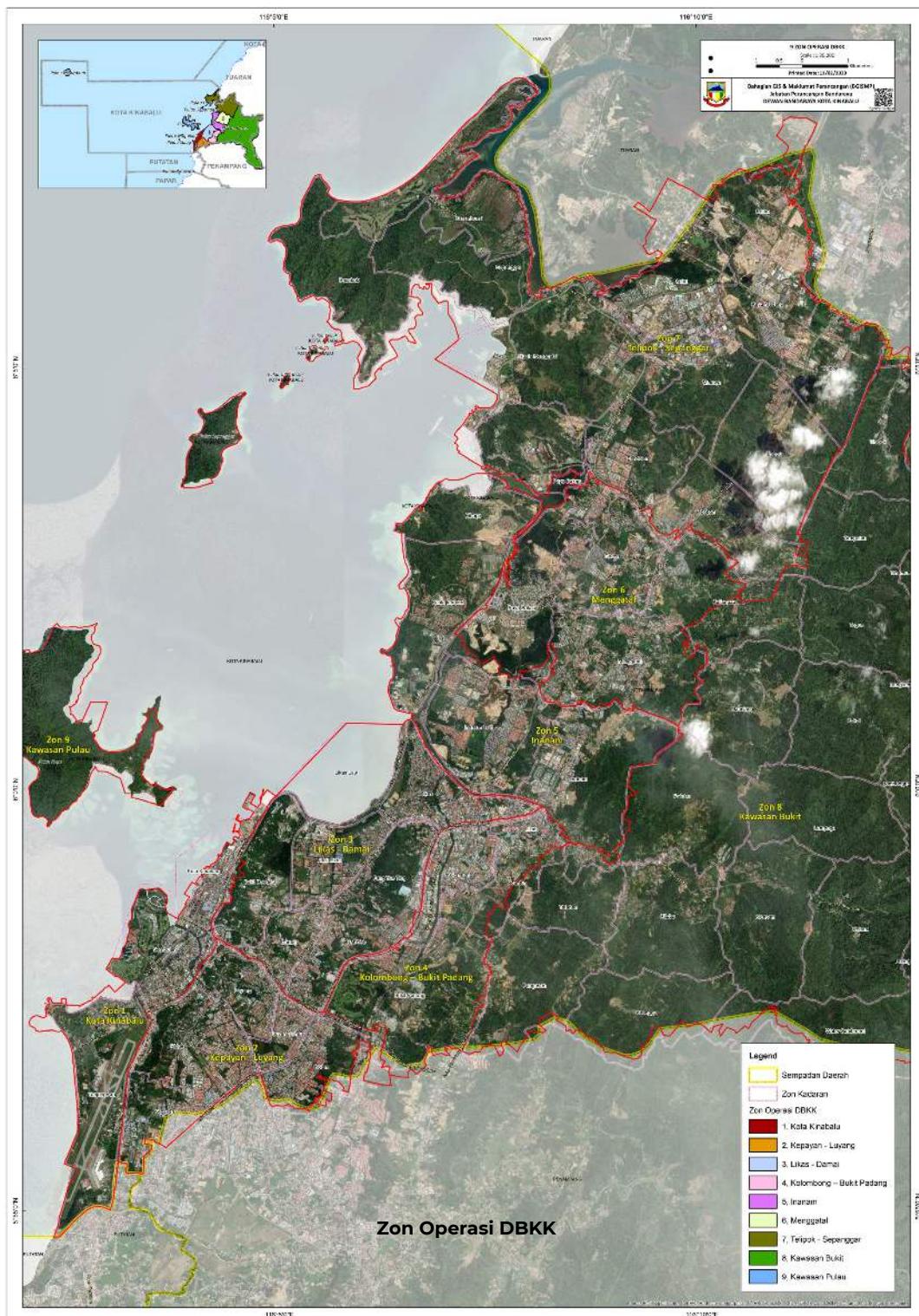
*Penduduk ('000)	2020	2021	2022	2023
KOTA KINABALU	500.4	496.4	500.8	525.3
Warganegara (%)	82.7	84.1	83.7	80.3
Bukan Warganegara (%)	17.3	15.9	16.3	19.7
SANDAKAN	439.1	432.1	435.3	469.7
Warganegara (%)	67.9	69.7	69.5	64.8
Bukan Warganegara (%)	32.1	30.3	30.5	35.2
TAWAU	372.6	374.0	369.6	393.8
Warganegara (%)	70.7	71.0	72.2	68.3
Bukan Warganegara (%)	29.3	29.0	27.8	31.7

Statistik utama penduduk (Kota Kinabalu, Sandakan & Tawau) 2020 – 2023
(Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia)

*mengambil kira data migrasi, data kelahiran/kematian, dan lain-lain daripada Jabatan Imigresen Malaysia dan Jabatan Pendaftaran Negara

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJI PINTAR BERTARAF DUNIA

Visi dan Misi DBKK

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

- **Visi** Kota Kinabalu Sejahtera
- **Misi** Mentadbir urus Bandaraya Kota Kinabalu melalui sistem penyampaian perkhidmatan yang berinovatif, efisien dan efektif untuk kesejahteraan masyarakat.

Pencapaian Misi melalui 6 Teras Pelan Strategik.

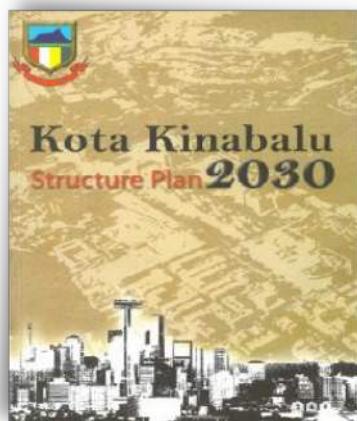
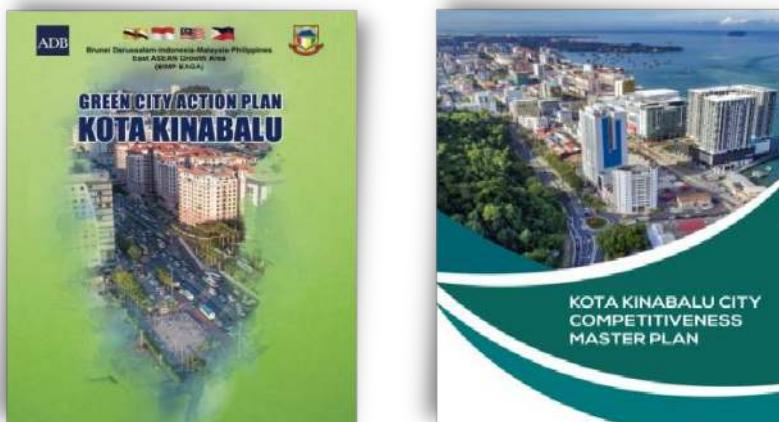
Objektif

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Pelan ini dirangka dan disediakan berasaskan kepada pendekatan berikut:

- Menyediakan dokumen (*non-statutory*) rujukan bagi pelan tindakan perancangan dan pembangunan yang komprehensif Bandaraya Kota Kinabalu.
- Melonjakkan imej bandar raya melalui cadangan inisiatif / program pembangunan yang berdaya laksana serta mampan dari aspek fizikal, sosial dan ekonomi.
- Memelihara kelestarian alam semulajadi termasuk aset-aset warisan dan bersejarah.
- Mengemaskini dan menyepadukan pelan-pelan berkaitan sedia ada sebagai rujukan semua kementerian / jabatan / agensi yang terlibat mengikut bidang kuasa masing-masing.

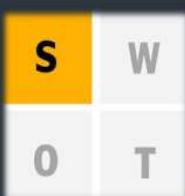
Isu dan Cabaran

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

ANALISIS SWOT KK

STRENGTH - Kekuatan

- *Gateway* utama ke negeri Sabah
- Pusat pentadbiran utama Kerajaan
- Pemandangan pinggir laut (*waterfront*) yang cantik
- Berlatarbelakangkan *green belt* dan keindahan Gunung Kinabalu
- Kepelbagaiannya etnik dan budaya
- Ketersediaan sumber makanan yang segar
- Lokasi strategik untuk menjana perniagaan dan pelancongan

ANALISIS SWOT KK

WEAKNESSES - Kelemahan

- Bekalan air terawat yang kurang memuaskan
- Teknologi pengurusan sisa yang *outdated*
- Kesesakan lalulintas dan ketidakcekapan pengangkutan awam
- Kebergantungan kepada tenaga pekerja luar
- Rumah mampu milik yang tidak mencukupi
- Kawasan *waterfront promenade* yang kurang teratur
- Bilangan migran tidak berdokumen yang agak ramai

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

ANALISIS SWOT KK

OPPORTUNITIES - Peluang

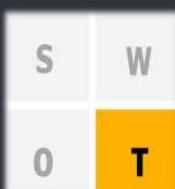

- Kawasan pinggiran air yang boleh dibangunkan dengan lebih tersusun
- Menarik pelabur luar melalui kerjasama pintar dengan agensi berkaitan
- Mewujudkan model sistem pengangkutan awam bersepadau
- Membina lebih banyak rumah mampu milik
- Pembangunan bandar pintar

ANALYSIS SWOT KK

THREATS - Ancaman

- Peruntukan kewangan yang terhad bagi pelaksanaan inisiatif / program
- Peningkatan kemerosotan alam sekitar
- Koloni setinggan masih tidak terkawal
- Kekerapan kejadian bencana alam
- Ketidakseimbangan pembangunan bandar dan luar bandar

Agenda

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

- Mengambil kira keseluruhan aspek pembangunan mampan secara holistik dan berinovasi serta memfokus kepada pembangunan secara inklusif dan menangani jurang ekonomi ke arah bandaraya yang maju, makmur dan sejahtera.
- Sejajar dengan tema RMKe-12, Pelan Sabah Maju Jaya (SMJ) dan Membangun Malaysia Madani meliputi keperluan pengukuhan ekonomi, perundangan, institusi, pendidikan, kemasyarakatan, kebudayaan serta kawasan bandar dan luar bandar.
- Ke arah pembangunan wilayah yang seimbang, manfaat bandar pintar dalam persekitaran digital kepada rakyat perlu diperluaskan ke kawasan sub-urban dan luar bandar.
- Melibatkan pelaksanaan program / inisiatif meliputi kategori-kategori bersasar termasuk perancangan dan rekabentuk urban dan sub-urban, alam sekitar, sosio-ekonomi dan pelaburan / kerjasama strategik.
- Perincian setiap agenda melibatkan semua pemegang taruh selaras dengan pendekatan *the whole of society* atau *citizen centric*.
- Setiap agenda mempunyai fokus utama serta peluang / inisiatif pembangunan dengan strategi / pelan tindakan yang disasarkan sehingga penghujung tempoh RMKe-14 (2031 – 2035) atau berdasarkan pelan strategik, perancangan serta sasaran kementerian / jabatan / agensi terbabit.

Agenda 1

KETERSEDIAAN PRASARANA AWAM

Sinopsis

Prasarana awam yang lengkap dan berkualiti yang terdiri dari bukan sahaja infrastruktur dan utiliti, juga meliputi sektor perumahan, kesihatan, pendidikan dan keselamatan, menggambarkan tahap kemajuan sesebuah negeri atau wilayah. Penyediaan serta pengurusan dan penyelenggaraan prasarana awam yang teratur dan mampu memenuhi keperluan masyarakat memerlukan perbelanjaan peruntukan yang besar di pihak Kerajaan setiap tahun. Sehubungan itu, strategi perancangan dan pembangunan yang bersepadu amatlah penting yang juga menuntut kerjasama pintar antara semua pihak terbabit termasuklah pihak swasta.

Fokus Agenda 1

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

- Kesalinghubungan rangkaian lebuh raya, jalan raya dan sistem saliran di seluruh kawasan bandar raya.
- Penyelenggaraan jalan raya oleh syarikat-syarikat konsesi.
- Peluasan kawasan liputan di bawah Pelan Induk Saliran Bandaraya Kota Kinabalu.
- Rancangan tebatan banjir (RTB).
- Integrasi pengangkutan awam udara, darat dan laut.
- Perancangan jangka panjang sistem pembentungan.
- Perancangan jangka panjang bekalan elektrik dan air.
- Pelaksanaan Pelan Jalinan Digital Negara (JENDELA).
- Communication Infrastructure Permit Management system (CIPM).
- Perancangan dan penyediaan perumahan awam.
- Profil kawasan kampung dan petempatan.
- Perancangan dan penyediaan kemudahan kesihatan, pendidikan dan keselamatan untuk komuniti.

Inisiatif Pembangunan

1. Menambahbaik rangkaian lebuh raya, jalan raya dan aliran lalulintas.
2. Kajian semula ke atas Pelan Induk Saliran Bandaraya Kota Kinabalu 2017.
3. Pelaksanaan projek tebatan banjir.
4. Kajian semula ke atas Pelan Induk Pengangkutan Awam Bandaraya Kota Kinabalu. Pelan kawalan trafik laut dan mempertingkat pertumbuhan logistik dan fasiliti perdagangan di pelabuhan sedia ada.
Penaiktarafan / penambahbaikan sistem pembentungan.
5. perdagangan di pelabuhan sedia ada.
Penaiktarafan / penambahbaikan sistem pembentungan.
6. Mengenalpasti / menangani kawasan yang mengalami masalah kekurangan bekalan tenaga elektrik.
Mengenalpasti / menangani kawasan yang mengalami masalah kekurangan bekalan air. Penambahbaikan berterusan ke atas kualiti dan kapasiti cellular / mobile, peningkatan liputan ke 5G dan fiberisation bagi talian tetap.
7. Perancangan perumahan awam, rumah PPR dan rumah mampu milik.
8. Penyediaan profil kampung dan petempatan yang sistematik.
9. Perancangan perumahan awam, rumah PPR dan rumah mampu milik.
10. Perancangan perumahan awam, rumah PPR dan rumah mampu milik.
11. Perancangan perumahan awam, rumah PPR dan rumah mampu milik.

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 1

Menambahbaik rangkaian lebuh raya, jalan raya dan aliran lalulintas

- 1.1 Melaksanakan program di bawah *Kota Kinabalu Traffic Study 2015 – 2040*.
(JKR / DBKK)
- 1.2 Mengenal pasti dan melaksanakan missing link yang boleh membantu kesalinghubungan dan penyuraian trafik.
(JKR / DBKK)
- 1.3 Pembinaan lebuh raya Pan Borneo WP6, WP7 dan WP8 (siap sepenuhnya 2025).
(JKR)
- 1.4 Melaksanakan kerja-kerja penyelenggaraan / naik taraf jalan yang telah dikenalpasti mengikut jadual dan keutamaan yang telah dirancang.
(Syarikat-Syarikat Konsesi Berkaitan)
- 1.5 Pengujudan pangkalan data untuk infrastruktur jalan raya yang tidak berdaftar (contohnya di kawasan luar bandar) untuk memudahkan pengurusan dan proses penyelenggaraan jalan.
(JKR / DBKK)

Syarikat Konsesi Penyelenggaraan Jalan Raya Di Bandaraya Kota Kinabalu	
Jalan Persekutuan	Lintasan Resources Sdn. Bhd. (48.6 km)
Jalan Negeri	Globinaco Sdn. Bhd. (242.4 km)
Jalan PBT	Pembinaan Kekal Mewah Sdn. Bhd.
Jumlah Panjang Jalan Raya Negeri (km)	
SRT1 – State Road Type 1 (Sealed Road): 842.4	
SRT2 – State Road Type 2 (Gravel Road): 82.8	
SRT3 – State Road Type 3 (Earth Road): 22.2	

Sumber: Jabatan Kerja Raya (Julai 2023)

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 2

Kajian semula ke atas Pelan Induk Saliran Bandaraya Kota Kinabalu 2017

- 1.1 Memperluaskan kawasan liputan pelan induk sedia ada ke kawasan yang belum diliputi terutama kawasan utara Bandaraya Kota Kinabalu (Manggatal, Telipok dan Sepanggar) termasuk perancangan rangkaian saliran baharu.
(JPS / JKR / DBKK)
- 1.2 Mewujudkan pangkalan data *Storm Water Asset Management* (untuk keamatan hujan, kapasiti, *missing link*, maklumat rangkaian dan lain-lain).
(JPS / JKR / DBKK)
- 1.3 Pelaksanaan konsep MSMA dalam setiap cadangan pembangunan.
(JPS / DBKK)

Catchment or Basin	Drain or River name	Length (km)	Area (km2)	Type	Outlet
Inanam	Sg. Inanam	13.8	50.3	Concrete and earth drain	Likas Bay
Likas	Sg. Likas	9.3	25.3	L-shaped concrete drain and earth drain	Sg. Inanam
Darau	Sg. Darau	7.0	19.9	Earth drain	Sg. Inanam
Basin 8	Drain 8	4.1	4.9	Earth drain and L-shaped concrete drain	Likas Bay
Basin 9	Drain 9	2.2	3.8	Earth drain and L-shaped concrete drain	Likas Bay
Basin 11	Drain 11	3.0	2.5	L-shaped concrete drain	Drain 12
Basin 12	Drain 12	5.4	6.7	L-shaped concrete drain	Sea
Basin 13	Drain 13	2.1	3.4	L-shaped concrete drain	Sea
Basin 14	Drain 14	0.6	0.6	L-shaped concrete drain	Sea
Basin 16	Drain 16	2.6	2.1	L-shaped concrete drain	Sg. Petagas
Basin 17	Drain 17	2.8	3.6	L-shaped concrete drain and earth drain	Sg. Petagas
Basin 18	Drain 18	5.7	10.1	L-shaped concrete drain and earth drain	Sg. Petagas

Sumber: JPS - Pelan Induk Saliran Bandaraya Kota Kinabalu 2017

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 3

Pelaksanaan projek tebatan banjir

- 1.1 Merancang dan melaksana kerja-kerja tebatan banjir (seliaan Jabatan Pengairan & Saliran):
 - 1.1.1 RTB Bandar Sierra, Lembangan Sungai Telipok.
 - 1.1.2 RTB Sungai Rampayan, Lembangan Sungai Menggatal.
 - 1.1.3 Saluran Bandar Kota Kinabalu – Drainage Improvement Sungai Tebaben Phase 5.
 - 1.1.4 Saluran Bandar Kota Kinabalu – Drainage Improvement Kg. Kembiran.
 - 1.1.5 RTB Persekutaran Kawasan Lido.
 - 1.1.6 RTB Sungai Damai, Basin 8.
(JPS)

Strategi / Pelan Tindakan

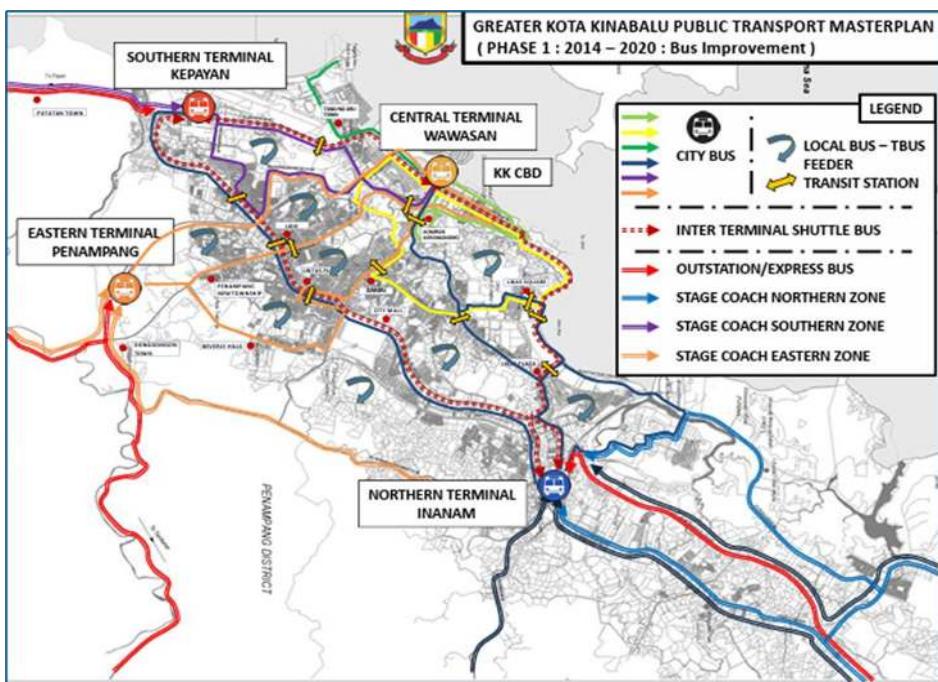
Inisiatif 4

Kajian semula ke atas Pelan Induk Pengangkutan Awam Bandaraya Kota Kinabalu

- 1.1 Penyelarasan fungsi dan tanggungjawab bagi perancangan pengangkutan awam di bawah Kementerian Kerja Raya melalui Unit Pengangkutan Awam (UPA) dan penubuhan *Sabah Logistic Council*.
(KKR)
- 1.2 Program Transformasi Bas Berhenti-henti (*Stage Bus Service Transformation (SBST)*) Kota Kinabalu Fasa 1 – Zon Utara (Laluan KK Sentral – Tuaran / Tamparuli).
(LPKP)
- 1.3 Pembinaan terminal bas bersepadu selatan di Kepayan dan menaiktaraf terminal bas sedia ada di utara Inanam dan KK Sentral.
(DBKK)
- 1.4 Cadangan tambahan kekerapan tren (keretapi komuter) KK – Putatan - Papar dan bas komuter melalui stesen-stesen bas terpilih.
(Jabatan Keretapi Negeri Sabah)
- 1.5 Mengintegrasikan pengangkutan awam udara, darat dan laut termasuk kemudahan pejalan kaki, laluan basikal, terminal pengangkutan, jeti dan pelabuhan.
(Semua Agensi Berkaitan)

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 5

Pelan kawalan trafik laut dan mempertingkat pertumbuhan logistik dan fasiliti perdagangan di pelabuhan sedia ada

1. Membina sistem pangkalan data bagi pemantauan kawalan trafik laut yang berupaya untuk memantau dan seterusnya merekod setiap pergerakan kapal di dalam had Pelabuhan Kota Kinabalu.
(JPDS / Jabatan Laut)
2. Menyepadukan pengangkutan awam laut dengan mod pengangkutan yang lain secara sistematik.
(KKR / JPDS / Jabatan Laut)
3. Peluasan terminal kontena sedia ada dan kemudahan tambahan operasi pelabuhan di Kota Kinabalu.
(LPPS)
4. Pengujudan Transhipment Hub di Pelabuhan Sepanggar.
(LPPS)

Water Transport

At present, the use of ferries and boats for commuter traffic in KK City can best be described as being near to non existent with the only water transport for trips between home and work being those used by residents on Gaya Island. However, even in this case while the frequency of services appears to make it look highly efficient, there appears to be no safety equipment and basic facilities for the comfort of passengers.

Sumber: Kota Kinabalu Structure Plan 2030 (Disember 2010)

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 6

Penaiktarafan/ penambahbaikan sistem pembentungan

- 1.1 Memuktamadkan proses pengambilalihan penyelenggaraan yang telah dibuat secara berperingkat daripada Pihak Berkuasa Tempatan termasuk pemprosesan pelan kejuruteraan berkaitan yang dikemukakan oleh pihak pemaju.
(JPPS / DBKK)
- 1.2 Menaiktaraf sistem sedia ada termasuk rumah pam, loji rawatan dan lain-lain.
(JPPS)
- 1.3 Mengurangkan punca pencemaran dari pelepasan kumbahan tangki septik individu, tangki septik komunal dan loji rawatan kumbahan dengan kerja-kerja penyambungan dan rasionalisasi.
(JPPS)
- 1.4 Penyediaan pelan perancangan pengurusan kumbahan perkampungan atas air.
(JPPS / DBKK)
- 1.5 Pelaksanaan polisi pembayaran sewerage fee / capital contribution. Melalui fi / sumbangan yang dikutip boleh membantu kos operasi dan penyelenggaraan yang tinggi yang ditanggung oleh Kerajaan.
(JPPS / DBKK)

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 7

Mengenalpasti/menangani kawasan yang mengalami masalah kekurangan bekalan tenaga elektrik

- 1.1 Pembinaan Independent Power Producer (IPP) 100 MW di Kimanis.
- 1.2 Program pemasangan bulk meter serta pembangunan Large Scale Solar (LSS) bagi mengurangkan kecurian tenaga elektrik.
- 1.3 Menaiktaraf talian penghantaran dan pembahagian termasuk pencawang masuk utama dan pencawang pembahagian di kawasan Kota Kinabalu dan sekitarnya.
- 1.4 Melaksanakan inisiatif Automation System. (SESB)

Inisiatif 8

Mengenalpasti/menangani kawasan yang mengalami masalah kekurangan bekalan air

Strategi / Pelan Tindakan

- 1.1 Projek Bekalan Air Kota Kinabalu Fasa 3 (jangkaan tempoh penyiapan – 60 bulan):
 - 1.1.1 Pembinaan empangan air dan loji rawatan air baharu di Papar untuk menampung keperluan bekalan air ke Papar, Kota Kinabalu dan Tuaran sehingga tahun 2075.
- 1.2 Pembinaan rangkaian water conveyance system dari Kota Kinabalu hingga ke Tuaran dan kawasan tangki simpanan (reservoir):
 - 1.2.1 Menyediakan baki 30% kekurangan bekalan serta untuk kegunaan masa hadapan sehingga tahun 2050.
- 1.3 Pembinaan Loji Rawatan Air Telibong II Fasa2 dengan kapasiti 80.0 JLH.
- 1.4 Pembinaan loji rawatan air kecil di kawasan tanah tinggi (contoh: kawasan Kokol) menggunakan sumber air graviti untuk kegunaan kawasan luar bandar seperti Inanam dan sekitarnya.
- 1.5 Program pengurangan non-revenue water (NRW). (JANS)

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Bekalan Air Ke Kawasan Utara (meliputi kawasan Tuaran, Sepanggar, Inanam, Menggatal, UMS)		
Loji Rawatan Air (LRA)	Kapasiti Rekabentuk (JLH)	Pengeluaran Semasa (JLH)
LRA Tamparuli	3.0	3.0
LRA Telibong I	64.0	74.0
LRA Telibong II Fasa 1	80.0	90.0
Keseluruhan	147.0	167.0

Bekalan Air Ke Kawasan Tengah (meliputi kawasan Likas, KK CBD, Penampang, Putatan)		
Loji Rawatan Air (LRA)	Kapasiti Rekabentuk (JLH)	Pengeluaran Semasa (JLH)
LRA Moyog	165.0	185.0
LRA Kasigui	50.0	53.0
Keseluruhan	215.0	238.0

Sumber: Jabatan Air Negeri Sabah (2023)

Strategi / Pelan Tindakan

- 1.1 Penambahan bilangan tiang / menara pemancar di bawah JENDELA.
- 1.2 Sasaran kelajuan 100 Mbps dan 100% liputan tahun 2025.
- 1.3 Penggantian *copper network* sedia ada kepada teknologi gentian optik (sasaran 70% liputan menjelang tahun 2025).
- 1.4 DNB 5G *network deployment* (sasaran 63.3% liputan (untuk negeri Sabah) menjelang akhir tahun 2024).
- 1.5 Penyediaan struktur komunikasi baharu dan meningkatkan struktur sedia ada ke teknologi 5G.
- 1.6 Pelaksanaan sistem *Communication Infrastructure Permit Management* (CIPM) di peringkat DBKK menjelang akhir tahun 2023.
- 1.7 Perancangan pembangunan (*Development Plan*) dilengkapi infrastruktur *fibre optic*.
(SKMM / DNB / TM / DBKK)

Inisiatif 9

Penambahbaikan bererusan ke atas kualiti dan kapasiti cellular/mobile, peningkatan liputan ke 5G dan fiberisation bagi talian tetap

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 10

Perancangan perumahan awam, rumah PPR dan rumah mampu milik

- 1.1 Pembinaan Program Perumahan Rakyat (PPR) dan rumah mampu milik untuk menampung keperluan golongan kurang berkemampuan terutama dari kumpulan B40.
- 1.2 Melaksanakan *demography survey* dan mengenal pasti tanah-tanah Kerajaan yang boleh dibangunkan untuk kawasan perumahan awam bagi penempatan semula penduduk di kawasan petempatan tidak formal dan kawasan setinggan.
- 1.3 Mengenal pasti kawasan-kawasan petempatan sedia ada yang boleh dibangunkan semula melalui *urban renewal scheme* dan seumpamanya.
- 1.4 Mengkaji semula dan memperkasa peranan dan fungsi agensi yang terlibat secara langsung dengan penyediaan perumahan awam terutama rumah PPR dan rumah mampu milik.
- 1.5 Mengkaji semula polisi pembangunan perumahan sedia ada termasuk *policy on tenancy period*.
(LPPB / SUDC / JTU / DBKK)

Bancian Setinggan Bandaraya Kota Kinabalu								
Bil	Kawasan DUN	Tanah Kerajaan	Tanah DBKK	Rizab Jalan & Sungai	Rizab Kuburan	Tanah Persendirian	Jumlah Rumah	Jumlah Penduduk
1	N.16 Karambunai	7	0	0	0	0	3,097	13,293
2	N.17 Darau	2	1	8	1	0	989	3,894
3	N.18 Inanam	2	0	0	1	3	353	1,266
4	N.19 Likas	6	1	0	1	0	199	664
5	N.20 Api-Api	2	0	0	0	0	56	165
6	N.21 Luyang	2	0	0	0	0	168	450
7	N.22 Tanjung Aru	5	0	1	0	0	2,110	9,609
Jumlah							6,972	29,341

Sumber: Jabatan Penguatkuasaan, DBKK (Julai 2023)

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 11

Penyediaan profil kampung dan penempatan yang sistematisik

1.1 Pembangunan I-Huni (dijangka siap menjelang akhir tahun 2023) bagi pengurusan maklumat dan data profil kampung (warta dan belum warta) yang komprehensif termasuk petempatan tidak formal dan kawasan settinggan:

1.1.1 Mengemaskini data-data sedia ada meliputi data penduduk dan isi rumah, bidangkuasa dan tanggungjawab jabatan / agensi / pemegang amanah / jawatankuasa berkaitan.

1.1.2 Menyediakan perancangan termasuk polisi / garis panduan untuk prasarana awam dan utiliti (bekalan air, elektrik dan lain-lain).

(DBKK / JTU)

Bilangan Kampung Mengikut DUN Di Kawasan Bandaraya Kota Kinabalu						
Bil	Kawasan DUN	Warta	Belum Warta	Persendirian	Penempatan	Jumlah
1	N.16 Karambunai	17	10	1	2	30
2	N.17 Darau	9	4	4	0	17
3	N.18 Inanam	35	17	3	0	55
4	N.19 Likas	0	0	0	0	0
5	N.20 Api-Api	0	0	0	0	0
6	N.21 Luyang	1	0	1	0	2
7	N.22 Tanjung Aru	3	3	3	0	9
8	N.25 Kepayan	0	0	0	0	0
Jumlah		65	34	12	2	113

Sumber: Jabatan Kesejahteraan Masyarakat, DBKK (Julai 2023)

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 12

Penyediaan kemudahan kesihatan, sekolah dan balai polis di kawasan sub-urban dan luar bandar

- 1.1 Penyediaan kemudahan kesihatan bertaraf hospital di kawasan Karambunai, Darau dan Inanam.
(Jabatan Kesihatan Negeri Sabah)
- 1.2 Penyediaan balai polis di kawasan Karambunai dan Darau.
(Polis DiRaja Malaysia)
- 1.3 Penyediaan kemudahan pendidikan:
 - 1.3.1 Mengkaji keperluan pembinaan sekolah baharu sesuai dengan pertambahan penduduk.
 - 1.3.2 Mengenal pasti sekolah sedia ada yang sudah melebihi kapasiti yang ditentukan untuk dinaiktaraf.
 - 1.3.3 Pembinaan sekolah perdana di kawasan pinggir bandar.
(Jabatan Pendidikan Negeri Sabah)

BIL.	ZON	BIL. SEKOLAH	ENROLMEN TKTN 1 2022	LAMBAKAN MURID TKTN 1 2022	UNJURAN ENROLMEN TINGKATAN 1			LAMBAKAN MURID TINGKATAN 1		
					2023	2024	2025	2023	2024	2025
1	Tg. Aru	8	1,936	291	2,322	2,508	2,551	677	863	906
2	Likas	5	1,240	155	1,497	1,597	1,706	412	512	621
3	Inanam	2	743	113	889	895	957	259	265	327
4	Manggatal	2	1,049	174	1,460	1,596	1,698	585	721	823
5	Telipok	1	193	53	194	199	203	54	59	63
Jumlah		18	5,161	786	6,362	6,795	7,115	1,987	2,420	2,740

UNJURAN ENROLMEN MURID TINGKATAN SATU SEKOLAH HARIAN BIASA TAHUN 2022 HINGGA 2025

Sumber: Pejabat Pendidikan Daerah Kota Kinabalu

Agenda 2

KELESTARIAN ALAM SEKITAR

Sinopsis

Agenda kelestarian boleh didefinisikan sebagai interaksi kebertanggungjawaban terhadap alam untuk memelihara kualiti persekitaran bagi jangka masa panjang. Sikap cakna terhadap pemeliharaan ekosistem tidak seharusnya menjadi tanggungjawab Kerajaan semata-mata, tetapi ia perlu dilaksana bersama oleh segenap lapisan masyarakat. Komuniti yang mesra alam dan mempraktikkan inisiatif hijau mampu menyumbang impak secara kolektif ke arah pengekalan kelestarian alam semulajadi.

Fokus Agenda 2

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

- Pembangunan mampan.
- Bandar raya bersih dan hijau.
- Pemuliharaan kawasan sensitif seperti laut, pantai, paya, sungai, pulau, tanah tinggi, cerun, sumber air dan kawasan tадahan.
- Petempatan formal dan tidak formal.
- Pengurusan sisa pepejal.
- Kesan perubahan iklim.

Inisiatif Pembangunan

1. Penggunaan teknologi hijau, tenaga boleh baharu dan pembudayaan kitar semula bagi meminimumkan *carbon footprint*.
2. Penyediaan lebih banyak kawasan hijau, taman rekreasi awam dan kebun bandar.
3. Pengurusan pembangunan kawasan pinggiran air (*waterfront / water's edge*) yang efektif bagi mewujudkan persekitaran yang lebih selamat, berdaya huni dan produktif.
4. Pembangunan guna tanah secara bersepadu dan memelihara khazanah semulajadi.
5. Pengurusan sumber air dan kawasan tадahan hujan.
6. Mengadaptasi teknologi terkini pengurusan sisa pepejal.
7. Menangani kesan perubahan iklim.

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 1

Penggunaan teknologi hijau, tenaga boleh baharu dan pembudayaan kitar semula bagi meminimumkan carbon footprint

- 1.1 Meningkatkan kesedaran masyarakat melalui program-program sokongan dan komitmen untuk menerima pakai penerapan aplikasi teknologi hijau dan tenaga boleh baharu (contoh: penggunaan solar, *rain water harvesting* dan lain-lain).
- 1.2 Menjadikan teknologi hijau sebagai pilihan utama dan pertimbangan dalam pemilihan produk dan perkhidmatan.
- 1.3 Menggalakkan pembangunan dengan penarafan hijau menggunakan pelbagai *green building assessment tools* bersesuaian yang ada (sasaran lebih 50% pembangunan mempunyai *green building certification* menjelang 2030) menggunakan skala penilaian yang lebih mudah dicapai atau pengiktirafan mengikut kelas / komponen yang spesifik.
- 1.4 Menggunakan kaedah *Star Rating* bagi pengiktirafan amalan pembangunan hijau oleh pemaju atau pengurusan premis (contoh: pengiktirafan premis bersih dan hijau).
- 1.5 Insentif kepada pemaju yang mendapatkan pengiktirafan pembangunan hijau (contoh: pengurangan cukai dan caj pembaharuan lesen tertentu).
- 1.6 Peningkatan penyelidikan dan pembangunan serta inovasi teknologi hijau oleh universiti tempatan dan institusi penyelidikan.
- 1.7 Penggalakan pertumbuhan *Green Economy* dan mengadaptasi *Circular Economy*.
- 1.8 Penyediaan *Kota Kinabalu Climate Action Plan / Low Carbon City Blueprint* menjelang pertengahan tahun 2024.
- 1.9 Penyelarasian pelaksanaan priority projects di bawah KKGCAP (*Kota Kinabalu Green City Action Plan*). (*KSTI / DBKK / JPBW / JPAS / UMS / UiTM / PAM / IEM / ILAM*)

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Figure B: Key areas targeted for the mainstreaming of green technology

Sumber: KeTTHA – Green Technology Master Plan Malaysia 2017 - 2030

Strategi / Pelan Tindakan

- 1.1 Pembinaan Taman Botani Tun Fuad Stephen (dijangka siap sepenuhnya menjelang akhir tahun 2024).
- 1.2 Pelaksanaan program / inisiatif di bawah Kota Kinabalu Landscape Blueprint.
- 1.3 Penyediaan pelan perancangan pembangunan kawasan baharu sebagai taman awam, *green belt* atau *pocket park*.
- 1.4 Mengenal pasti kawasan-kawasan yang boleh diwartakan sebagai *conservation area*.
- 1.5 Mempergiatkan lagi penggalakan program anak angkat kawasan landskap.
- 1.6 Program penghijauan kawasan bandar raya dengan sasaran penanaman 5,000 pokok setahun.
- 1.7 Perancangan memperluaskan kebun bandar ke kawasan taman-taman perumahan.
(DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

Inisiatif 2

Penyediaan lebih banyak kawasan hijau, taman rekreatif awam dan kebun bandar

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Program Kebun Bandar (Urban Farming)

Usaha untuk melestarikan alam, memaksimakan penggunaan kawasan terbiar / kawasan lapang perumahan dan juga sebagai langkah membentuk komuniti yang berdaya tahan.

Objektif pelaksanaan:

- Mewujudkan tempat kediaman yang harmoni, indah dan selamat.
- Memperkuatkannya perpaduan dan integrasi sosial di kalangan masyarakat melalui pembudayaan kebun komuniti.
- Memenuhi komitmen Kerajaan dalam menyumbang kepada kadar pengurangan karbon, hala tuju Sabah Maju Jaya dan matlamat pembangunan lestari SDG 2030.

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 3

Pengurusan pembangunan kawasan pinggiran air (waterfront / water's edge) yang efektif bagi mewujudkan persekitaran yang lebih selamat, berdaya huni dan produktif

- 1.1 Penyediaan maklumat komprehensif kawasan pinggiran air yang sensitif bagi membolehkan perancangan pengurusan pembangunan dan pemuliharaan yang lebih teratur.
- 1.2 Penyediaan Pelan Induk Pembangunan Kawasan Pinggiran Air Bandaraya Kota Kinabalu (*Kota Kinabalu Waterfront Development Master Plan*).
- 1.3 Pengurusan penempatan semula kawasan setinggan dan petempatan tidak formal di sepanjang kawasan pinggiran air.
- 1.4 Penyediaan Inisiatif projek pengurusan pembangunan kawasan pinggiran air di bawah *Cities Climate Project* melalui kolaborasi dengan *Global Covenant of Mayors for Climate & Energy* (GCom) dan agensi berkaitan.
- 1.5 Memperkasakan pembangunan berdasarkan *Shoreline Management Plan 2005* sebagai panduan.
- 1.6 Penyediaan pelan perancangan kawalan hakisan dan air pasang besar di kawasan pantai dan sungai.
- 1.7 Cadangan pembangunan semula Pulau Gaya agar lebih tersusun dan meningkatkan lagi potensi pelancongan.
(DBKK / JPS / JTU / Semua Agensi Berkaitan)

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 4

Pembangunan guna tanah secara bersepadu dan memelihara khazanah semulajadi

- 1.1 Perancangan dan pembangunan infrastruktur di kawasan berisiko dan sensitif mematuhi enakmen, polisi atau garis panduan sedia ada dengan pemantauan berterusan.
- 1.2 Mengkaji dan mengaplikasi teknologi terbaru dan best practices dalam pembinaan.
- 1.3 Mengaktifkan semula Jawatankuasa Teknikal Pembangunan Di Kawasan Sensitif (*High Risk Development Technical Committee*) termasuk mengemaskini / menambahbaik polisi / garispanduan sedia ada dalam memproses pelan pembangunan di kawasan berisiko dan sensitif di peringkat bandar raya.
- 1.4 Menyediakan pelan tindakan sistem tagal hutan dan mewartakan kawasan yang dikenalpasti sebagai Hutan Tagal.
(DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

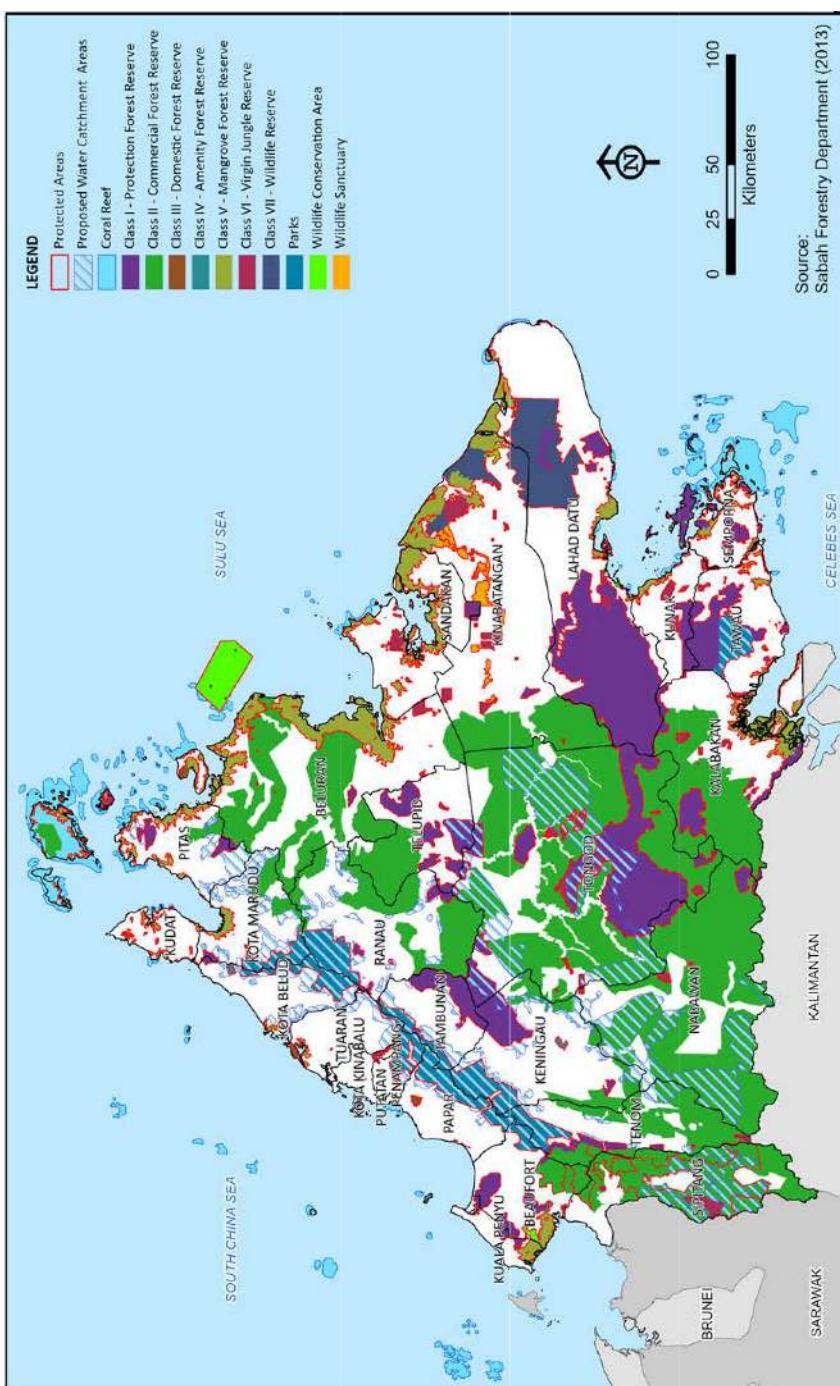

Inisiatif 5

Pengurusan sumber air dan kawasan tадahan hujan

Strategi / Pelan Tindakan

- 1.1 Memelihara, mencantikkan dan mewarta kawasan waterways, water bodies dan ekologi landskap sedia ada sebagai *conservation area* atau *totally protected area* bagi tujuan kawalan banjir dan sumber air.
- 1.2 Penyediaan pelan perancangan pemuliharaan dan perlindungan sumber air semulajadi.
(JPS / JANS / JPAS / DBKK / JTU)
- 1.3 Mengenal pasti kawasan yang berpotensi dijadikan alternatif sumber air pada skala kecil untuk kegunaan komuniti setempat.

Sumber: Sabah Development Corridor Blueprint 2.0 2020-2030

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 6

Mengadaptasi teknologi terkini pengurusan sisa pepejal

- 1.1 Perancangan tapak pelupusan sisa baharu di Kimanis, Papar dengan keluasan 150 ekar (Kajian Impak Alam Sekitar akan bermula pada tahun 2024). Tapak pelupusan sedia ada di Kayu Madang, Telipok akan beroperasi sebagai *transfer station* apabila tapak baharu siap.
- 1.2 Pembinaan fasa 3 di Tapak Pelupusan Sisa Kayu Madang akan diteruskan. Perancangan sistem pelupusan alternatif dengan teknologi terkini melalui pendekatan *waste-to-energy* juga akan terus dilaksanakan di tapak sedia ada.
- 1.3 Pelaksanaan sistem pelupusan sampah komuniti di luar kawasan perkadaran.
- 1.4 Mengkaji semula dan memperkasakan pelan perancangan pengasingan sisa di kawasan kondominium dan taman perumahan.
- 1.5 Pelan perancangan penyediaan *buy back centre* dan pusat kitar semula di kawasan utama Bandaraya Kota Kinabalu.
(KKTP / DBKK)

PUSAT LESTARI Kota Kinabalu
@DEWAN MASYARAKAT KOTA KINABALU

DBKK had launched a programme called Pusat Lestari KK which consist 4 major components:

- 1 REPAIRING CENTRE**
(Opens daily from 8am to 5pm)
Pusat Lestari KK have a repairing centre, featuring a computer-related items for repair. A new clothing section will be added soon. We are looking forward of repairing centre to be increase REUSE whereby
- 2 EDUCATION AND AWARENESS**
(Opens every 3rd Sunday of the month)
KKC have been engaged to promote:
 - Reduce, Reuse, Recycle
 - Reduce, Reuse, Recycle
- 3 RECYCLE BUY BACK CENTRE**
(Opens every weekend from 9am to 1pm)
This centre have all sorts of recyclables and exchanged with cash
- 4 DONATIONS**
(Opens every 3rd Sunday of the month)
We are asking the public to donate their used clothes, shoes, bags, books, CDs/DVDs, electronic devices, etc. These items will be given to the public for free. This idea is to reduce the amount of waste produced by the public and encourage them to live a green life.

PUSAT LESTARI KOTA KINABALU

Pusat Lestari Kota Kinabalu (PLKK) ialah pusat yang menawarkan perkhidmatan menerima sumbangan barang terpakai, membawa pulang barang elektrik yang rosak dan menyediakan perkhidmatan pembelian barang kitar semula.

MASA OPERASI		
SUMBANGAN BARANGAN TERPAKAI	FELIMBELIAN BARANGAN KITAR SEMULA	PENOLUMPULAN BARANGAN-E-WASTE
SETIAP HARI	SETIAP SABTU	SETIAP HARI
3.00 PGD - 00 PETANG 100 PETANG - 400 PETANG	200 PGD + 100 PETANG	3.00 PGD - 100 PETANG 100 PETANG - 400 PETANG

PELUANG PEKERJAAN

Pusat Lestari Kota Kinabalu turut mencawickar peluang pekerjaan bagi masyarakat mempunyai kemahiran seperti berikut:

- Memiliki khasit
- Menjelit
- Kembalikan barang elektrik
- Kembalikan telefon bimbit dan komputer

PLEASE SUPPORT DBKK PUSAT LESTARI KK!

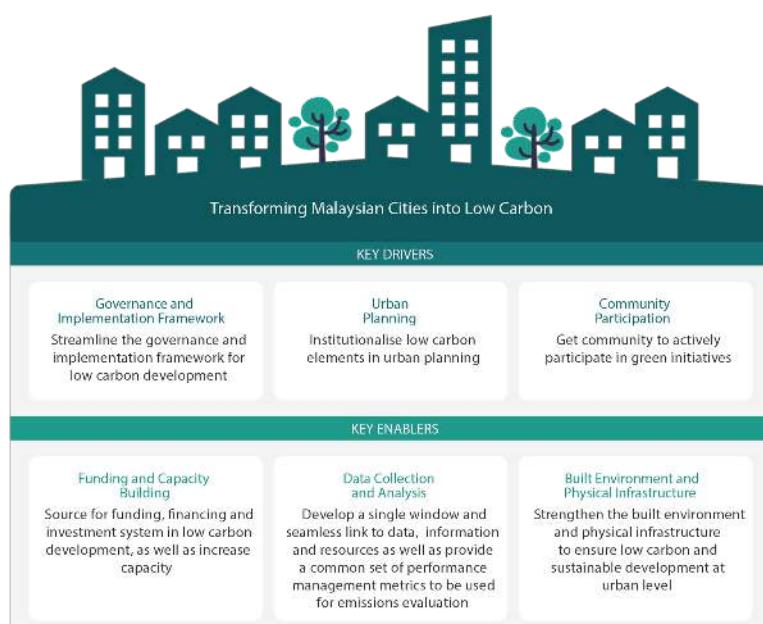
LOKASI: http://www.facebook.com/pg/dbkk_kota_kinabalu/about/
Instagram: @dbkk_kota_kinabalu

f [@DBKK](https://www.facebook.com/pg/dbkk_kota_kinabalu/about/) 017-8272217

KK KK

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Sumber: National Low Carbon Cities Masterplan

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 7

Menangani kesan perubahan iklim

- 1.1 Perancangan penyediaan *Kota Kinabalu Climate Action Plan / Low Carbon City Blueprint 2040*.
- 1.2 Mengawal dan menetapkan garis sempadan / had kawasan pembangunan kawasan berisiko dan sensitif seperti kawasan tadahan air / hujan, sungai dan pantai.
- 1.3 Mengkaji dan mengenal pasti keperluan rekabentuk dan inovasi terbaru bagi sektor pembangunan / pembinaan berdasarkan data-data kejadian bencana yang pernah berlaku.
- 1.4 Memperkenalkan dan mengadaptasi polisi berkaitan *Extended Producer Responsibility (EPR)* di kawasan bandar raya dalam tempoh 5 – 10 tahun.
- 1.5 Berkolaborasi dengan pakar-pakar dan pemain-pemain industri yang berpengalaman luas dalam mitigasi dan adaptasi perubahan iklim.
(DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

PERUBAHAN IKLIM

Apakah Perubahan Iklim?

Perubahan iklim merujuk kepada perubahan jangka panjang dalam iklim yang berlaku selama beberapa dekad, berabad-abad atau lebih lama.

Perubahan-perubahan ini boleh berpunca daripada proses-proses dinamik di bumi, daya-daya luaran termasuk kelainan pada kepanasan cahaya matahari, dan juga kegiatan manusia.

Unjuran Perubahan Iklim?

Suhu atmosfera: suhu dijangka mengalami peningkatan 2 - 4 °C pada tahun 2100, kebanyakannya disebabkan oleh aktiviti manusia

Kenaikan paras laut: 1 m naik pada tahun 2100 disebabkan pengembangan terma dan pencairan glasier

Perubahan corak ribut: pemanasan boleh menyebabkan ribut tropika secara global menjadi lebih sensitif secara purata (dengan peningkatan intensiti 2-11% pada tahun 2100)

Akibat Daripada Perubahan Iklim:

- Kenaikan paras laut
- Perubahan pola ribut
- Arus laut yang berubah
- Perubahan hujan
- Salji dan ais lebur
- Haba yang melampau
- Kebakaran
- Kemarau

Perubahan Iklim

Memberi Impak Kepada:

- Kesihatan manusia
- Ekonomi
- Infrastruktur
- Hutan
- Pertanian
- Bekalan air tawar
- Pantai
- Sistem laut

Cuaca vs Iklim

Cuaca merujuk kepada keadaan atmosfera seperti suhu dan hujan dalam tempoh masa yang singkat. Cuaca adalah apa yang anda alami sepanjang hari.

Iklim adalah corak purata cuaca untuk tempat tertentu dalam jangka masa yang panjang, biasanya sekurang-kurangnya 30 tahun.

Rujukan: <https://reefresilience.org/>

Sumber: Malaysian Green Technology and Climate Change (MGTC)

Agenda 3

KEMAKMURAN SOSIO-EKONOMI

Sinopsis

Pembangunan sosio-ekonomi merangkumi elemen kemasyarakatan dan ekonomi untuk mencapai suatu kemajuan. Memfokus kepada keseimbangan penjanaan serta peningkatan pendapatan warga bandar raya adalah penting dari perspektif kelestarian ekonomi dalam pelbagai sektor termasuk pertanian, perikanan dan *eco-tourism* atau *agro-tourism* yang juga mampu mewujudkan peluang-peluang pekerjaan dan pelaburan baharu.

Fokus Agenda 3

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

- Peluang perniagaan dan pekerjaan.
- Pembasmian kemiskinan.
- Menjana pendapatan baharu.
- Potensi pelaburan.
- Produk / program pelancongan.
- Industri pertanian dan perikanan.
- Keterjaminan makanan.
- Kebajikan warga emas, kanak-kanak dan OKU.

Inisiatif Pembangunan

1. Pengujudan lebih banyak peluang perniagaan dan pekerjaan.
2. Penjanaan pendapatan baharu melalui pengukuhan aktiviti ekonomi.
3. Penjanaan pelaburan asing dan tempatan.
4. Pemasaran produk dan program pelancongan.
5. Pemerkasaan industri asas tani.
6. Pemerkasaan industri perikanan.
7. Pemberdayaan warga emas, kanak-kanak dan golongan kurang upaya

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 1

Pengujudan lebih banyak peluang perniagaan dan pekerjaan

- 1.1 Menambah bilangan lokasi dan menyediakan lebih banyak tapak jaja yang lebih kondusif dan lengkap dengan kemudahan berkaitan.
- 1.2 Menyediakan platform digital / atas talian bagi mempercepatkan pemprosesan permohonan lesen perniagaan.
- 1.3 Menambahbaik syarat-syarat bagi memudahcara penganjuran karnival, festival, ekspos, promosi dan lain-lain melalui pindaan undang-undang kecil atau penyediaan garis panduan dan lain-lain.
- 1.4 Menaiktaraf kompleks kargo udara KKIA dilengkapi kemudahan kargo kering dan *perishable item* bagi meningkatkan penglibatan pemain industri dan komuniti dalam pengeluaran agro-makanan dan agro-maritim sebagai industri sokongan (DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

D'Soang Market @ Sembulan River, antara kawasan tapak jaja baharu dibuka atas inisiatif DBKK

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 2

Penjanaan pendapatan baharu melalui pengukuhkan aktiviti ekonomi

- 1.1 Memastikan pelaksanaan Program Basmi Miskin Tegar - Inisiatif Pendapatan Rakyat (BMT – IPR) mencapai objektif (sifar miskin tegar) yang disasarkan menjelang akhir tahun 2025.
- 1.2 Program keusahawanan melalui Bantuan Industri Kecil Sederhana (BAIKS) yang berfokus kepada industri perkhidmatan dan pembuatan (produk makanan / minuman, bukan makanan dan kraftangan).
- 1.3 Memperluaskan pelaksanaan Tamu Lokal sebagai platform terbaik bagi masyarakat tempatan memasarkan hasil pertanian, penternakan dan hasil kraftangan serta seni budaya kaum.
- 1.4 Membantu usahawan tempatan melalui program pemasaran produk-produk IKS di lokasi-lokasi dikenal pasti seperti pasar raya tempatan, Kedai Mesra Petronas dan IKS Mart.
- 1.5 Membangunkan kapasiti PKS melalui digitalisasi serta mempercepatkan peralihan ke industri hiliran bagi meningkatkan nilai tambah dan eksport daripada PKS.
(DBKK / SEDIA / UPEN / KPLB / JPPP / Semua Agensi Berkaitan)

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 3

Penjanaan pelaburan asing dan tempatan

- 1.1 Pembangunan hab logistik di Zon Ekonomi Bebas Kota Kinabalu Industrial Park (KKIP) untuk memperluaskan industri berorientasikan eksport bagi mewujudkan kelompok PKS dan menghubungkan PKS tempatan dengan rantai nilai global.
- 1.2 Meningkatkan infrastruktur KKIP dalam mewujudkan *integrated logistic services* bagi menarik kemasukan pelabur.
(KKIP / DBKK / JPPP / Semua Agensi Berkaitan)

Inisiatif 4

Pemasaran produk dan program pelancongan

Strategi / Pelan Tindakan

- 1.1 Memperluas pelaksanaan program inap desa (*homestay* dan *kampungstay*) berpandukan National Ecotourism Plan 2016-2025 dan Garis Panduan Program Pengalaman Homestay Malaysia dalam usaha memperkasakan *community-based tourism* serta mengekalkan identiti dan warisan komuniti.
- 1.2 Penganjuran program dan acara pelancongan untuk meningkatkan kedatangan pelancong antarabangsa dan domestik dalam masa yang sama menjana pendapatan komuniti setempat.
- 1.3 Pemasaran *travel fair*, *fam trip* dan seumpamanya melalui promosi bersama syarikat-syarikat penerbangan.
- 1.4 Memudahcara dan menyokong *Business Tourism* atau *Business Events* yang berkait dengan MICE (*Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions*).
- 1.5 Menambahbaik kriteria kelayakan pemohon di bawah program MM2H (*Malaysia My Second Home*) dalam masa sama menyokong program *Sabah My Second Home* (contoh: memudahcara Visa On Arrival untuk pelancong).
(KePKAS / MOTAC / DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Tahun	Antarabangsa	Domestik	Jumlah
2023 (sehingga Mei)	282,450	706,230	988,680
2022	26,483	531,686	558,169
2019	581,074	1,309.160	1,890,234

Statistik Ketibaan Pelancong ke Sabah Melalui KKIA
Sumber : Jabatan Imigresen / Lembaga Pelancongan Sabah

HOMESTAY DESA CINTA KOBUNI
situated in Inanam, Kota Kinabalu, Sabah
A scenic countryside in the capital city of
Sabah, Malaysia Borneo.
It only takes about 40 minutes drive from
Kota Kinabalu International Airport (KKIA)
and 15 minutes from Inanam town.
The village is located on
the hillside and along the river.
It is surrounded by flora and fauna.

We invite you to come and experience
Homestay in a village with a
preserved nature, cultural uniqueness,
and the friendliness of the
Borneo Dusun tribe
here at Homestay Desa Cinta Kobuni.
We promise to give you an unforgettable
experience through our fun activities
during your stay.

Map Homestay Desa Cinta Kobuni

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 5

Pemerkasaan industri asas tani

- 1.1 Program pembangunan pertanian bandar dengan mewujudkan atau menambah bilangan taman pertanian berskala medium di kawasan urban dan sub-urban melalui kerjasama dengan komuniti setempat dengan objektif utama meningkatkan pendapatan sosio-ekonomi serta mengurangkan kos sara hidup.
- 1.2 Pelaksanaan Dasar Geran Pemandanan *Change Upgrade Product* (CUP) bagi membantu dan menggalakkan penglibatan golongan muda dalam bidang keusahawanan yang berdasarkan produk makanan dan bukan makanan dengan sasaran seorang penerima geran setiap tahun.
- 1.3 Membimbing pengusaha-pengusaha pertanian berpotensi ke arah komersil serta meningkatkan bilangan pengusaha yang diiktiraf melalui penilaian pendapatan kasar melebihi RM3,000 sebulan.
- 1.4 Pengajuran kursus pembangunan kemahiran asas industri asas tani bagi melahirkan individu atau komuniti yang berpengetahuan dalam bidang pemprosesan makanan.
- 1.5 Menyokong pelaksanaan Kajian Pelan Induk Lembah Makanan Sabah dalam mewujudkan lembah makanan di pedalaman Sabah dengan bandar raya Kota Kinabalu sebagai pemudahcara di samping mendapat *outcome* dari segi keterjaminan makanan.
(Jabatan Pertanian Sabah / DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 6 Pemerkasaan industri perikanan

- 1.1 Pelaksanaan inisiatif meningkatkan jaminan makanan dan pendapatan, memperkuuh produktiviti dan daya saing serta mengekalkan kelestarian sejarah dengan Pelan Strategik Jabatan Perikanan Sabah 2021 – 2030 dan Pelan Sabah Maju Jaya dengan sasaran 3,000 orang nelayan di daerah Kota Kinabalu.
- 1.2 Pembangunan modal insan melalui penganjuran kursus dan latihan kemahiran dalam usaha memodenkan nelayan tradisional.
- 1.3 Program penyelidikan dan inovasi bagi pembangunan ekonomi perikanan meliputi perikanan laut dalam, industri tuna, *aqua-tourism*, tagal dan sebagainya.
(Jabatan Perikanan Sabah / DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

Inisiatif 7 Pemberdayaan warga emas, kanak-kanak dan golongan kurang upaya

- 1.1 Mengarusperdalamkan dasar dan program berkaitan penuaan.
- 1.2 Memperkasakan fungsi Jawatankuasa Pembangunan Warga Emas (PAWE):
 - 1.2.1 Penggubalan akta warga emas.
 - 1.2.2 Pembangunan indeks kesejahteraan warga emas.
 - 1.2.3 Menyokong pembangunan sistem warga emas nasional (e-WEN).
- 1.3 Pengujudan *Social Aid Information System*.
- 1.4 Mengawal / mengurangkan / menyelamatkan kanak-kanak jalanan.
- 1.5 Menjadikan Bandaraya Kota Kinabalu sebagai *Age-friendly City* mesra warga emas, kanak-kanak dan golongan kurang upaya.
(Jabatan Kebajikan Masyarakat / DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

Agenda 4

KERANGKA BANDAR PINTAR & PENDIGITALAN

Sinopsis

Bandar pintar yang dilengkapi ekosistem ekonomi digital akan memberi manfaat kepada masyarakat secara keseluruhannya termasuklah di kawasan sub-urban dan luar bandar. Keperluan bandar pintar adalah selaras dengan agenda nasional dan global mengambilkira isu dan cabaran perbandaran serta tumpuan kepada transformasi digital, perkembangan ICT, perubahan teknologi dan gelombang revolusi perindustrian.

Fokus Agenda 4

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

- Pembangunan bandar pintar
- Pendigitalan perkhidmatan
- Ekonomi digital
- Pengurusan data
- Revolusi Perindustrian 4.0

Inisiatif Pembangunan

1. Merangka Pelan Tindakan bandar pintar bagi Bandaraya Kota Kinabalu (Kota Kinabalu Smart City Road Map / Blueprint).
2. Transformasi digital.
3. Pengurusan dan perkongsian data.
4. Menerima dan menggunakan teknologi dan inovasi terkini selaras dengan Revolusi Industri 4.0.

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 1

Merangka pelan tindakan bandar pintar bagi Bandaraya Kota Kinabalu (Kota Kinabalu Smart City Road Map / Blueprint)

- 1.1 Penyediaan *Blueprint* Bandar Pintar Kota Kinabalu menjelang pertengahan tahun 2024.
- 1.2 Pelaksanaan komponen / elemen bandar pintar secara berperingkat / bersasar (meliputi *feasibility study*, pelan perancangan, keperluan / sumber kewangan dan pembangunan fizikal):
 - 1.2.1 Pembangunan kawasan pinggiran air / pesisiran pantai Kota Kinabalu.
 - 1.2.2 Pembangunan semula kawasan Sembulan (*Sembulan Urban Renewal Scheme Phase 3*).
 - 1.2.3 *Luyang Smart Community Hub*.
 - 1.2.4 *Kuala Manggatal Smart City*.
 - 1.2.5 Pembangunan semula Pulau Gaya.
- 1.3 Mengenal pasti mekanisma pelaksanaan yang bersesuaian:
 - 1.3.1 Bantuan geran Kerajaan
 - 1.3.2 Kerjasama awam-swasta
- 1.3.3 *Self financing / Global financing*
(DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

- a) *self-financing*
- b) *public-private partnerships*
- c) *grants from state/central government programmes*
- d) *grants from bilateral/multilateral development/financing agencies*
- e) *floating green bonds and accessing finance through other market based mechanisms*.
- f) *adopting a blended finance approach by seeking funds from philanthropies and international donors*
- g) *accessing soft loans from either the state/ centre or international financing entities*
- h) *global funds such as the Green Climate Fund or the Global Environment Facility, for medium to large scale projects (with support from the Government of Malaysia)*
other market mechanisms and/or investments from private entities

Alternatif Mekanisma Pembiayaan Pelaksanaan Projek
Sumber: Kota Kinabalu Green City Action Plan

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Sumber: KPKT – Konsep Bandar Pintar: Rangka Kerja Bandar Pintar Malaysia

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 2 Transformasi digital

- 1.1 Menyokong pengujudan platform ekonomi digital SMJ *Gateway* dan program digital merentasi kementerian, jabatan, agensi Negeri dan Persekutuan.
- 1.2 Memperluas penggunaan platform digital seperti e-services, e-dagang, digital payment dan seumpamanya di kalangan masyarakat.
- 1.3 Mengaplikasi / melaksana inisiatif yang berkaitan selaras dengan Blueprint Ekonomi Digital Malaysia dalam usaha memacu transformasi digital sektor awam, meningkatkan daya saing ekonomi, membina infrastruktur digital, membangunkan bakat digital, mewujudkan masyarakat digital dan membina persekitaran digital yang dipercayai, selamat dan beretika.

(DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 3

Pengurusan dan perkongsian data

- 1.1 Mewujudkan *integrated command centre* bandar raya dilengkapi sistem *smart cctv*:
 - 1.1.1 untuk kawalan keselamatan perbandaran dan trafik, pengurusan bencana dan seumpamanya.
 - 1.1.2 sebagai pusat komunikasi, koordinasi, informasi, analisis, pemantauan dan pengesanan.
- 1.2 Melaksana penubuhan pusat data, perkongsian data, pengkomputeran awan (*cloud computing*) dan keselamatan siber berpadukan dasar / polisi sedia ada termasuk mewujudkan dasar / polisi baharu mengikut keperluan semasa.
- 1.3 Memperkasa inisiatif pendigitalan DBKK dalam pengurusan maklumat dan data seperti sistem I-Huni, I-Care, pengujudan *operational dashboard* dan lain-lain.
- 1.4 Menambahbaik *assets management system* dan *underground utility mapping* sedia ada.
(DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

Inisiatif 4

Menerima dan menggunakan teknologi dan inovasi terkini selaras dengan Revolusi Industri 4.0

Strategi / Pelan Tindakan

- 1.1 Mengadaptasi teknologi kecerdasan buatan / AI (*artificial intelligence*) dalam penyampaian perkhidmatan.
- 1.2 Mewujudkan sistem bersepada yang mengendali dan mengurus operasi pelbagai perkhidmatan bandar raya termasuk aktiviti pelancongan secara *real time*.
(DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

SASARAN OUTCOME

DASAR 4IR NEGARA

Memudah cara transformasi sosioekonomi melalui penggunaan teknologi 4IR secara beretika

Dasar menyeluruh yang:

- Memacu hala tuju dasar dan menyokong pelaksanaan agenda negara
- Menyediakan garis panduan untuk menangani risiko daripada teknologi 4IR di samping memelihara nilai dan budaya
- Mewujudkan ekosistem yang kondusif untuk menguasai 4IR melalui pembangunan bakat, infrastruktur sokongan dan peraturan yang fleksibel.

RANGKA TINDAKAN (**BLUEPRINT**) EKONOMI **DIGITAL** MALAYSIA

- Menetapkan landasan pertumbuhan ekonomi digital
- Membina asas untuk memacu pendigitalan di seluruh negara termasuk merapatkan jurang digital

Ke arah pembangunan sosioekonomi yang inklusif, seimbang, bertanggungjawab dan mandiri

Pengembangan perniagaan dalam semua sektor

Kesejahteraan sosial dan alam sekitar untuk semua

Kerajaan tersedia untuk masa hadapan

Pendekatan keseluruhan negara (Kerjasama Rakyat, Swasta dan Kerajaan)

Strategi dan inisiatif berdasarkan outcome yang terselaras

Struktur tadbir urus yang dipacu penyampaian

Sumber: Unit Perancang Ekonomi, Jabatan Perdana Menteri – Dasar 4IR Negara

Agenda 5

KETERANGKUMAN SENI & BUDAYA

Sinopsis

Keunikan dan kepelbagaian adat dan tradisi etnik tempatan boleh dijadikan platform untuk memperkuatkukuhkan lagi perpaduan dan persefahaman yang sedia terjalin di kalangan masyarakat setempat. Warisan seni dan budaya etnik tempatan perlu ditonjolkan lagi terutama di kalangan belia agar terus terpelihara dan tidak pupus ditelan zaman.

Fokus Agenda 5

- Promosi seni dan budaya
- Penglibatan masyarakat
- Latihan dan bimbingan
- Penganjuran festival seni dan budaya
- Pemeliharaan hasil karya dan motif etnik
- Adat dan tradisi etnik tempatan
- Laman seni

Inisiatif Pembangunan

1. Memperkasa aktiviti seni dan budaya (*cultural inspired activity*).
2. Penganjuran acara dan festival seni dan budaya.
3. Memperkasa seni bina budaya (*cultural inspired design and architecture*) dan kemudahan untuk pembangunan budaya (*facilities for cultural development*).
4. Pengujudan mercu tanda seni budaya (*cultural landmark*).

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

- 1.1 Promosi seni dan budaya:
 - 1.1.1 Pameran hasil karya seni dan budaya.
 - 1.1.2 Penganjuran pertandingan seni tarian budaya etnik sehingga ke peringkat kebangsaan.
- 1.2 Menggalakkan penglibatan masyarakat:
 - 1.2.1 Melindungi warisan harta intelek.
 - 1.2.2 Kolaborasi antara jabatan dalam penganjuran festival dan acara kebudayaan.
- 1.3 Penyediaan latihan dan bimbingan:
 - 1.3.1 Penganjuran program Belia Celik Budaya.
 - 1.3.2 Mengadakan kursus berkaitan seni budaya seperti asas menjahit pakaian tradisi, penyediaan makanan tradisi, hasil kraftangan dan alat muzik tradisi.
 - 1.3.3 Menubuhkan kelab yang menggalakkan belia untuk memelihara hasil tradisi dan meneruskan budaya tersebut agar tidak terhenti atau pupus.
(KePKAS / KBS / LKS / DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

Inisiatif 1

Memperkasa aktiviti seni dan budaya (*cultural inspired activity*)

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 2

Penganjuran acara dan festival seni dan budaya

- 1.1 Mengadakan pertandingan bagi mencungkil bakat-bakat baru dalam seni dan budaya.
- 1.2 Festival / karnival kebudayaan, kesenian dan makanan tradisi dimasukkan ke dalam kalender pelancongan bandar raya.
- 1.3 Memperkenal dan mempromosi seni Badik (Sepakan).
- 1.4 Festival / pameran makanan etnik gastronomy.
- 1.5 Biduk Tour pelancongan menggunakan perahu tradisi.
- 1.6 Acara perayaan mengikut kepercayaan agama, adat dan tradisi.
(KePKAS / LKS / DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 3

Memperkasa seni bina budaya (*cultural inspired design and architecture*) dan kemudahan untuk pembangunan budaya (*facilities for cultural development*)

- 1.1 Memelihara motif-motif etnik tempatan.
- 1.2 Gabungan etnik setempat memaparkan hasil karya dan kraftangan.
- 1.3 Masyarakat pelbagai agama memaparkan dan memasarkan hasil seni mengikut adat dan kepercayaan agama masing-masing semasa musim perayaan berlangsung.
- 1.4 Penyediaan kemudahan:
 - 1.4.1 Perhentian Budaya.
 - 1.4.2 Pengujudan Laman Seni.
 - 1.4.3 Menubuhkan Sulap Seni Bandar Raya sebagai suatu hab pelancongan yang akan memaparkan semua kesenian dan kebudayaan etnik Sabah.
 - 1.4.4 Pementasan teater atau pementasan interaktif yang memaparkan tradisi masyarakat setempat.
 - 1.4.5 Pementasan hologram budaya dan seni.
(KePKAS / LKS / DBKK / Semua Agenzi Berkaitan)

Inisiatif 4

Pengujudan mercu tanda seni budaya (*cultural landmark*)

Strategi / Pelan Tindakan

- 1.1 Program bertukar barang tradisi antara etnik setempat.
- 1.2 Mengadakan Tamu yang menjual hasil seni tradisi masyarakat setempat.
- 1.3 Menghasilkan lebih banyak karya seni visual atau mural yang menonjolkan latar belakang, sejarah dan tradisi etnik tempatan di lokasi-lokasi strategik yang boleh menarik tumpuan pelancong (contoh: Pillar of Sabah dan The Making of Lorong Sentosa).
- 1.4 Menyertai UNESCO Creative Cities Network untuk menjalin kerjasama antara bandar raya dalam menggalakkan aspek kreativiti sebagai faktor strategik bagi pembangunan bandar yang mampan.
(KePKAS / LKS / DBKK / Semua Agenzi Berkaitan)

Agenda 6

KECEMERLANGAN TADBIR URUS

Sinopsis

Tata kelola yang cemerlang menuntut ciri-ciri kepimpinan yang berkualiti tinggi. Dalam masa sama, pengukuhan sumber manusia bagi melahirkan modal insan berminda kelas pertama yang lebih kompeten, produktif, berinovasi, berkemahiran dan berintegriti tinggi adalah amat diperlukan bagi memantapkan lagi sistem penyampaian perkhidmatan sesebuah organisasi.

Fokus Agenda 6

- Profesionalisme
- *Citizen Centric*
- Peningkatan produktiviti
- Reka cipta dan inovasi
- Integriti dan akauntabiliti
- Pengurusan kewangan

Inisiatif Pembangunan

1. Membudayakan profesionalisme dalam perkhidmatan.
2. Memperkasa kemahiran, produktiviti dan inovasi.
3. Membangun modal insan berintegriti tinggi.
4. Memantapkan pengurusan sumber kewangan.

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 1

Membudayakan profesionalisme dalam perkhidmatan

- 1.1 Meningkatkan kompetensi anggota melalui pendedahan kepada program-program di luar organisasi termasuk peringkat kebangsaan dan antarabangsa.
- 1.2 Mengemaskini undang-undang, polisi dan sebagainya yang memerlukan pindaan atau telah lapuk.
- 1.3 Memperkasa tadbir urus yang efektif dan efisien dalam pengurusan media dan aduan awam serta memperluas medium penerimaan aduan.
- 1.4 Memastikan masyarakat memperolehi maklumat yang tepat dan jelas berhubung fungsi dan peranan organisasi bagi melancarkan penyampaian perkhidmatan.
- 1.5 Menambahbaik pelaksanaan / penganjuran Hari Bertemu Pelanggan / Town Hall.
(DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 2

Memperkasa kemahiran, produktiviti dan inovasi

- 1.1 Pemurnian dan pemodenan proses kerja sedia ada.
- 1.2 Memperkasa budaya reka cipta dan inovasi yang berimpak tinggi di kalangan anggota perkhidmatan.
- 1.3 Meningkatkan penglibatan anggota dalam pertandingan reka cipta dan inovasi melalui Kumpulan Inovatif & Kreatif (KIK).
- 1.4 Mewajibkan penyertaan anggota dalam program yang berkaitan dengan peningkatan produktiviti dan inovasi.
- 1.5 Memberi pengiktirafan ke atas kemahiran, kepakaran atau kelulusan ikhtisas yang diperolehi oleh anggota.
- 1.6 Bekerjasama dengan institusi kemahiran atau badan profesional dalam menyediakan latihan atau pembelajaran berterusan kepada anggota.
(DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 3

Membangun modal insan berintegriti tinggi

- 1.1 Memperkasa pembudayaan dan menilai impak integriti di semua peringkat anggota.
- 1.2 Meningkatkan kesedaran dengan membuat hebahan integriti secara konsisten melalui program fizikal atau atas talian.
- 1.3 Memantau dan menyediakan laporan berkala terutama di bahagian yang terdapat ruang atau potensi berlakunya penyalahgunaan kuasa.
- 1.4 Membuka peluang kepada anggota (*whistle-blower*) untuk mengemukakan laporan sekiranya berlaku penyalahgunaan kuasa, salah laku atau rasuah.
- 1.5 Pemilihan sumber manusia mengikut kriteria yang tepat (*integrity, intelligence and energy*).
- 1.6 Memastikan ketersediaan pelan pengantian (*succesion plan*) yang teratur bagi anggota yang dinaikkan pangkat, berpindah jabatan, bersara atau berhenti.
- 1.7 Mengoptimumkan pengurusan dan pembangunan sumber manusia mengikut keperluan output dan membuat naziran secara berkala.
(DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

SPEKTRUM	Pentadbiran Sektor Awam	Perolehan Awam	Penguatkuasaan Undang-Undang	Tadbir Urus Korporat
STRATEGI	Memperkuatkan Keodegan Penyampaian Perkhidmatan Awam	Mempertingkatkan Keberkesan dan Ketelusan Perolehan Awam	Menginstitusikan Kredibiliti Agensi Penguatkuasaan Undang-Undang	Memupuk Tadbir Urus Baik Dalam Entiti Korporat
OBJETIF	Merekayasa perkhidmatan awam ke arah tadbir urus baik. Menggalakkan moral dan integriti dalam proses pengambilan, pilihan dan pelantikan ke manfaat-jawatan. Mengukuhkan akuntabiliti Pihak Berkuasa Tempatan. Menambah baik keberkesan pencidikan dan pembangunan profesional berterusan dalam kalangan pegawai awam melalui program berdasarkan tadbir urus manusia.	Memperkuatkan kerangka perolehan awam. Meningkatkan ketelusan perolehan awam, pengurangan risiko rasuah, penyelenggaraan pasaran dan anti persaingan.	Meningkatkan kecekapan dan pengamalan profesionalisme dalam agensi penguatuasaan undang-undang. Koperasi menggunakan teknologi tinggi dalam penguatkuasaan undang-undang. Memperkuatkan agensi penguatkuasaan undang-undang. Menambah baik perundangan agensi penguatkuasaan undang-undang.	Mempastikan pengamalan ketelusan oleh pihak yang mengawal entiti korporat. Mempastikan daya tahan terhadap ancaman rasuah di entiti korporat.

Sumber: Kerangka Pelan Antirasuah Dewan Bandaraya Kota Kinabalu

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Strategi / Pelan Tindakan

Inisiatif 3

Memantapkan pengurusan sumber kewangan

- 1.1 Menambahbaik sistem pemantauan bagi projek / program yang berimpak tinggi.
- 1.2 Memastikan pengurusan kewangan yang berakauntabiliti tinggi bagi mengelakkan dari berlakunya ketirisan.
- 1.3 Mewujudkan analisa keberkesanan bagi setiap program yang dianjurkan.
- 1.4 Mengoptimumkan perbelanjaan bagi projek / program yang memberi manfaat kepada lebih ramai sasaran atau *output* yang tinggi.
- 1.5 Mewujudkan mekanisma yang bersesuaian dan lebih efisien bagi pengurusan atau penggunaan peralatan, jentera atau aset.
- 1.6 Meningkatkan kerjasama dan sinergi antara sektor awam dan sektor swasta menerusi *Private Public Partnership* (PPP) bagi memperkasakan pembangunan yang inklusif dan mampan.
(DBKK / Semua Agensi Berkaitan)

Sumber: Konvensyen Integriti, Tadbir Urus dan Anti Rasuah 2023

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

1

1. Rangkaian lebuh raya
2. Pelan induk saliran
3. Tebatan banjir
4. Pelan induk pengangkutan awam
5. Kawalan trafik laut dan logistik pelabuhan
6. Sistem pembentangan
7. Bekalan tenaga elektrik
8. Bekalan air
9. Kualiti dan kapasiti cellular, liputan 5G dan *fiberisation*
10. Perumahan awam
11. Profil kampung dan petempatan

2

1. Teknologi hijau dan tenaga boleh baharu
2. Kawasan hijau, taman awam dan kebun bandar
3. Pembangunan kawasan pinggiran air
4. Guna tanah dan khazanah semulajadi
5. Sumber air dan kawasan tadahan
6. Pengurusan sisa pepejal
7. Perubahan iklim

3

1. Peluang perniagaan dan pekerjaan
2. Penjanaan pendapatan baharu
3. Pelaburan asing dan tempatan
4. Program pelancongan
5. Industri asas tan
6. Industri perikanan
7. Warga emas, kanak-kanak dan OKU

4

1. Pelan tindakan bandar pintar
2. Transformasi digital
3. Pengurusan data
4. Revolusi Industri 4.0

5

1. Memperkasa seni dan budaya
2. Penganjuran acara dan festival
3. Seni bina dan pembangunan budaya
4. Mercu tanda seni budaya

6

1. Membudayakan profesionalisme
2. Kemahiran, produktiviti dan inovasi
3. Modal insan berintegriti tinggi
4. Pengurusan sumber kewangan

Ringkasan Inisiatif Pelan KK 2035

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Inisiatif Semasa

Program / aktiviti di bawah pemantauan / penyelarasian DBKK yang telah dan sedang dilaksanakan bermula tahun 2017 sehingga kini.

Pewartaan Pelan Daerah dan Pelan Tempatan Kota Kinabalu

Proses perwartaan adalah berdasarkan Town and Country Planning Ordinance (Sabah Cap. 141). *Approved Scheme* disasarkan dapat disediakan sebelum berakhirnya tempoh RMK-12 pada penghujung tahun 2025.

Rancangan / Pelan Tempatan Bandaraya Kota Kinabalu terdiri dari Memorandum dan Pernyataan Bertulis yang menerangkan dengan lebih terperinci segala cadangan untuk memandu pemajuan dan penggunaan tanah serta mengawal pembangunan di kawasan pentadbiran Dewan Bandaraya Kota Kinabalu. Rancangan / Pelan Tempatan juga adalah merupakan terjemahan dasar dasar kerajaan dan kerajaan tempatan.

Skim Perancangan (Pelan Daerah dan Pelan Tempatan)

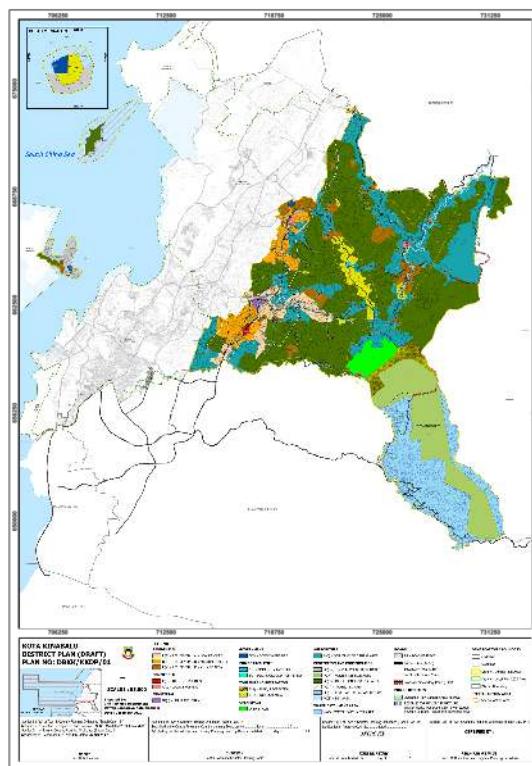
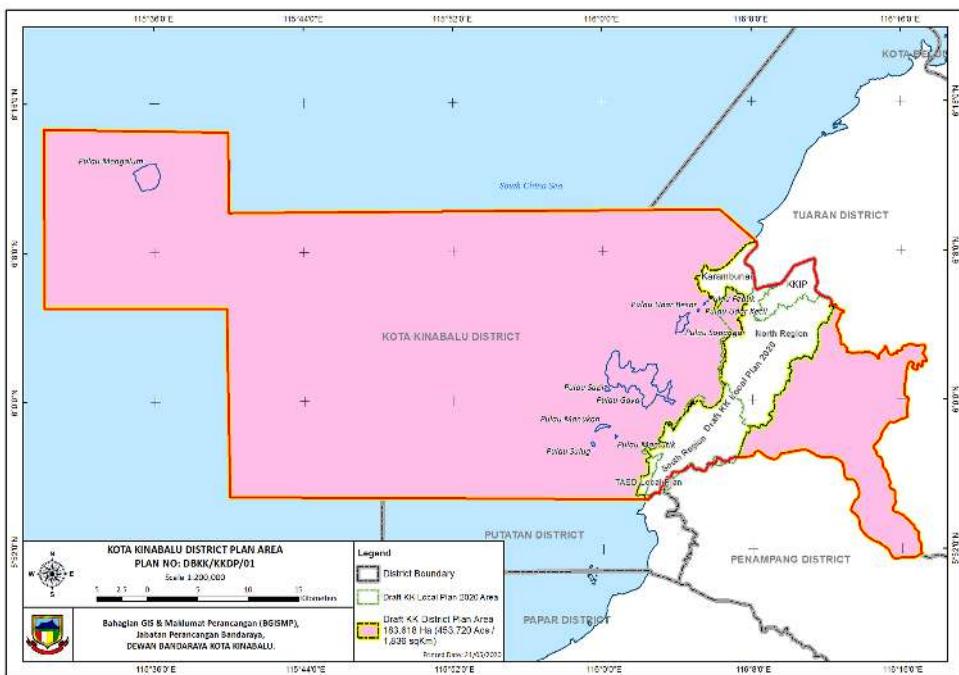
PELAN DAERAH DAN PELAN TEMPATAN

- ▶ Pelan Daerah dan Pelan Tempatan merupakan pelan statutori yang diperuntukkan penyediaannya di bawah Seksyen 6, Ordinan Perancang Bandar dan Desa Sabah Bab.141 (Sabah Cap 141.)
- ▶ Tujuan
 - ▶ Menterjemah strategi-strategi dan dasar/polisi Pelan Struktur di peringkat negeri ke peringkat daerah dan tempatan
 - ▶ Menjadi alat kawalan pembangunan melalui penyediaan pelan zon gunatanah dan garispanduan kawalan perancangan

Sumber : Jabatan Perancangan Bandar & Wilayah

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Deraf Pelan Daerah Kota Kinabalu

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

REVIEW OF THE EXISTING KK District Plan

CONTEXT

KOTA KINABALU, Capital of Sabah located on the northern coast of Borneo island was formerly known as Jesselton during the colonial era.
It was a MAJLIS TRADING POST for South Borneo, trading in tin and timber. The name was changed to Kota Kinabalu on September 25, 1988.
KOTA KINABALU received its official City status from the Malaysian government on February 2, 2000.

Photo credits: TBC

Destination for rights within 3 hours

Kota Kinabalu is located within a flying radius of 3 hours from offices and markets of North Asia, and developing regions of Southern Philippines, Kalimantan, Indonesia and Brunei.

KK DISTRICT PLAN

KK is one of the 27 Districts in Sabah, and is the capital city of the state, where all major public and service facilities are situated.

KK City Council (Majlis Bandaraya Kota Kinabalu) was established on September 25, 1988.

KKDA (Kota Kinabalu Development Authority) received its official City status from the Malaysian government on February 2, 2000.

Photo credits: TBC

WHAT IS A DISTRICT PLAN?

A district plan provides a comprehensive set of planning policies and a land use plan, with a strong focus on the rural areas. It also aims to manage the rural economy and environment to ensure a sustainable and resilient future with vibrant villages and a successful environment.

A district plan emphasizes sustainable outcomes, not capturing what is happening on the land and how it is being used for development. It also identifies opportunities for sustainable land use planning for growth and introduce effective mitigation and adaptation measures to mitigate competing pressures on land use.

WHAT KKDP CAN DO?

To set out policies, strategies, actions, plans and proposals to guide decisions and investment in development and regeneration.

The land use zoning map indicates where future residential areas, commercial hubs, community facilities and infrastructure will be and the types of places and environments we want to create.

It also identifies land to be protected from development, such as open space, water catchment areas, ridge protection and forest conservation areas.

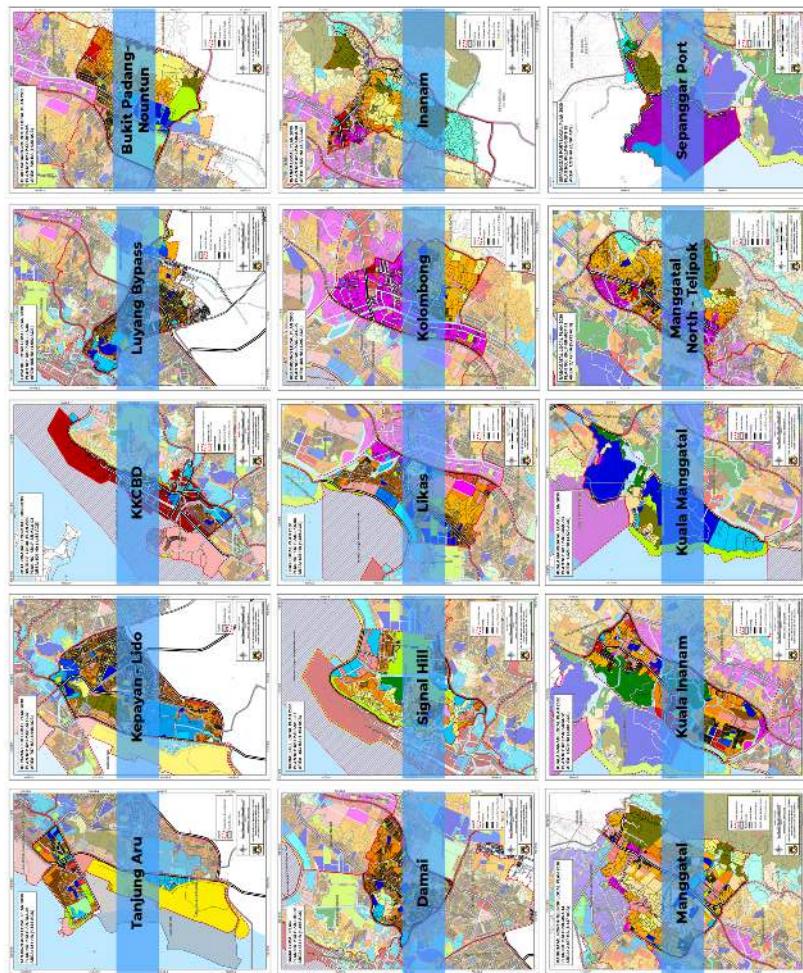
DIFFERENCES BETWEEN

STRUCTURE PLAN	DISTRICT/ LOCAL PLAN
STRUCTURE PLAN DRAFTED BY STATE GOVERNMENT	AREA: DISTRICT/ LOCAL GOVERNMENT
SCHEMES DISTRICT PART OF DISTRICT	AREAS: DISTRICT/ LOCAL GOVERNMENT
DISTRICT PLAN ACHIEVE IN PARTITION TO A DISTRICT	AREAS: DISTRICT/ LOCAL GOVERNMENT
LOCAL PLAN MATERIAL IN RELATION TO ACHIEVE IN PARTITION TO A DISTRICT	AREAS: DISTRICT/ LOCAL GOVERNMENT
WATERS RELATING TO ALL LAND AND TERRITORIAL MATTERS COVERED BY THESE SCHEMES	AREAS: DISTRICT/ LOCAL GOVERNMENT
1. LAND USE PLANNING 2. WATERSHED MANAGEMENT 3. COMMUNITY PLANNING 4. ENVIRONMENTAL PLANNING 5. PUBLIC FACILITIES AND INFRASTRUCTURE 6. TRANSPORT AND COMMUNICATIONS CONNECTIVITY	AREAS: DISTRICT/ LOCAL GOVERNMENT
STRUCTURE PLAN EXECUTIVE AND THE COLLECTIVE PLANNING COMMITTEE FOR THE DISTRICT	STRUCTURE PLAN STRUCTURE AREA
SUPERVISOR: DIRECTOR OF LAND PLANNING, DEPARTMENT OF LAND PLANNING (SEDAWA)	SUPERVISOR: DIRECTOR OF LAND PLANNING, DEPARTMENT OF LAND PLANNING (SEDAWA)
PREPARED BY: DIRECTOR OF LAND PLANNING, DEPARTMENT OF LAND PLANNING (SEDAWA)	PREPARED BY: DIRECTOR OF LAND PLANNING, DEPARTMENT OF LAND PLANNING (SEDAWA)

59

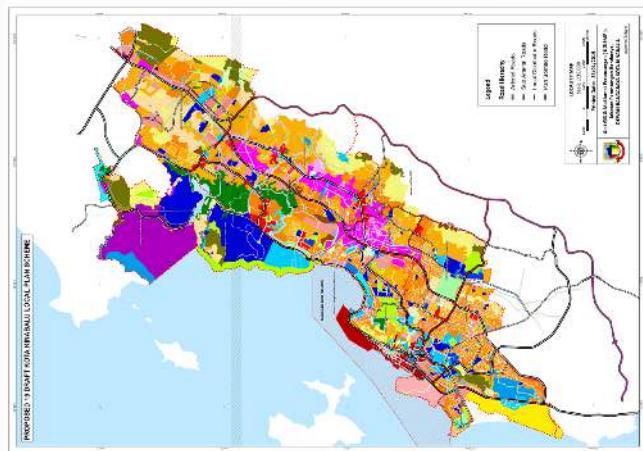
PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Draf Pelan Tempatan Kota Kinabalu

15 BUAH PELAN TEMPATAN KOTA KINABALU

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Pelan Pembangunan Sabah Maju Jaya (SMJ) 2021 – 2025

KERANGKA HALA TUJU SABAH MAJU JAYA PELAN PEMBANGUNAN SABAH MAJU JAYA 1.0 (2021-2025)

Keterlibatan DBKK:

- Sektor Pelancongan – 2 inisiatif
- Sektor Perindustrian – 1 inisiatif
- Modal Insan dan Kesejahteraan Rakyat – 6 inisiatif
- Jaringan Infrastruktur dan Kelestarian Hijau – 12 inisiatif

Kota Kinabalu Green City Action Plan (KKGCAP)

KK-GCAP

(Kota Kinabalu Green City Action Plan)

❖ Introduction

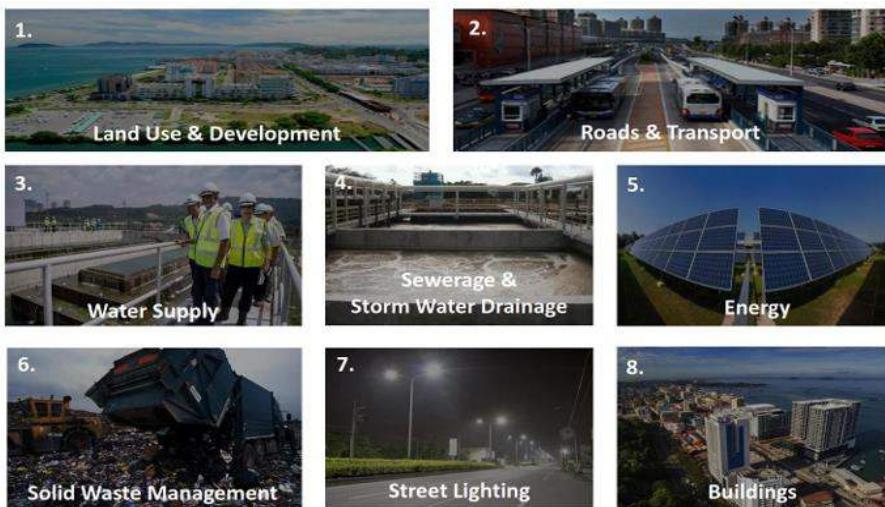
- Asian Development bank (ADB) is spearheading the development of Green City Action Plans (GCAP) in the Brunei Darussalam-Indonesia-Malaysia-Philippines East ASEAN Growth Area (BIMP-EAGA) region.
- Kota Kinabalu City was selected as one of the first participating cities to develop this initiative under the Green City Action Plan (GCAP) program BEV2025 - the strategic blueprint for sustainable development and growth.
- The KK GCAP report provides a comprehensive assessment of urban issues, climate change vulnerability and impacts of climate change
- Objectives
 - Reduce carbon footprints
 - Improve the quality of environment
 - Strengthen economic competitiveness
 - Raise awareness towards achieving climate resilient

Dilancarkan pada penghujung 2019, pelan tindakan ini menggariskan langkah-langkah Bandaraya Kota Kinabalu ke arah mencapai visi dan misi sebagai bandar raya peranginan semulajadi yang bersih, hijau dan berdaya huni. Penilaian secara komprehensif dibuat ke atas isu-isu bandar dan impak perubahan iklim ke atas 8 (lapan) sektor bandar yang dikenal pasti:

- *Land use and development*
- *Water supply*
- *Sewerage and storm water drainage*
- *Transport*
- *Solid waste*
- *Street lighting*
- *Energy*
- *Buildings*

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Priority Projects

1. Implementation of 100 MW solar PV systems (roof-top and solar farm)
2. Energy Efficient Street Lighting
3. Integrated Public Transport System
4. Integrated Solid Waste Management Facility
5. Energy Efficient Buildings Project
6. Education for Sustainable Development (A. Eco-schools; B. Eco Campus (UMS and others); C. Training and sensitization)
7. Reduction of Non-Revenue Water (NRW)
8. Sustainability initiatives in Pulau Gaya
9. Jesselton Waterfront City

Nota: Pelaksanaan projek di bawah DBKK dan agensi berkaitan

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Program Love KK

Merupakan inisiatif DBKK yang bermula pada awal tahun 2022 melalui kolaborasi bersama NGO, *corporate players* dan individu-individu yang berminat sebagai rakan strategik. Terdapat 7 komponen di bawah program ini dengan pelbagai inisiatif / aktiviti berterusan:

Clean KK Program / Activities

ANTI LITTERING

- OPS Bersih
- OPS Bersepadu

RECYCLING AND UPCYCLING

- 2nd Location of Pusat Lestari
- Creative Upcycle & Eco Bag Programme
- Upcycle Craft Workshop
- More Recycle buy back centre
- More Awareness on the Pusat Lestari KK

CLEAN RIVER / SEAFRONT

- Construction of rubbish boom trap at Sg. Darau
- Collaboration with Marine Research Foundation
- Installing netting along seafront & beachfront

COMMUNITY WASTE DISPOSAL

- Proper waste Segregation
- Schedule of different waste collection
- Signage on schedule of collection
- Awareness of value of recyclable – Cooking oil, plastic bottles, paper, paper cupboards, aluminium cans, tins, metals
- List of collectors for all the different waste
- Work with the village head for ownership, commitment and disposal of waste
- Composting of own waste

PLASTIC NEUTRAL KK

- Segregation at source (condominium/flat/apartment)
- Segregation at source (Landed Properties)
- Establishing disposal facility at Pulau Gaya
- Clean and green premises
- More e-Waste collection site
- Rejuvenate No Plastic Bag Campaign
- Anti Littering Banner
- Glass Recycling
- KK Clean up Day
- Series of cartoons poster on anti littering

PUBLIC AWARENESS CAMPAIGN

Clean KK Program / Activities

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Green KK Program / Activities

TREE PLANTING PROGRAM

Communities from Tanjung Aru, Inanam, Luyang, Darau, Karambunai
20 schools and higher learning institutions
Target 4,000 Plants / Year (Currently 2,187 Plants)

'PEDESTRIAN CONNECTIVITY'

Link : Jesselton Quay to Jalan Jati
Output : Conceptual plan

INISIATIF MENGHIJAUKAN KAWASAN-KAWASAN TERBIAR
Tg. Aru and KKIA flyovers, Sungai Sembulan.

GREEN POCKETS AT STRATEGIC AREAS

Car parking areas adjacent to Pillars of Sabah

ECONOMIC ACTIVITIES AT PARKS/OPEN SPACES
City Park

City Orchad @ Taman Khidmat & Taman Sempelang

Urban Farming @ Taman Sempelang

Green KK Program / Activities

- URBAN FARMING
2 @ Taman Sempelang
1 @ Kuarters Likas

- USE OF SOCIAL MEDIA FOR PUBLIC AWARENESS

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Vibrant KK Program / Activities

- REVITALISING BUSINESS SECTORS**
 - Sabah International Coffee Festival (Tea & Cocoa too)
- BUSINESS OPPORTUNITIES**
 - To publish an Investor's Guidebook for KK City Hall
 - To facilitate in promoting financial scheme and guidance
 - To facilitate in promoting e-business and e-commerce
 - To facilitate in reviving the network with DBKK's Sister/Friendship Cities
- JOB CREATION**
 - Vibrant KK City Gateway Portal
 - To facilitate promoting education, training and human resource development
- Other**
 - Exciting Vibrant events in Chong Thien Yun Park
 - Coordinating in Love KK Network engagement with Trade Associations and Chambers of Commerce

PROGRAM / ACTIVITIES

- TO KNOW KK IS TO LOVE KK (SOCIAL MAP)
- ARCHI & ARTS IN THE CITY – PROPOSED CITY CENTRE IMPROVEMENT (PEDESTRIAN LINKAGES AND BACKLANES)
- REJUVENATING OF THE CITY – JALAN JATI MASTER PLAN

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Signal Hill Heritage Trail & KK 360

KK Heritage Trails

**Projects
Heritage KK**

I ❤ BB

Artistic Aerial Impression by Cheong Kok Ann

Our P.F.F. men

**Bandar Berjaya Pilot Project
(BB Project)**

- KK WATER TAXI.
- NOW O'CLOCK (NIGHT LIGHT) PROJECT.
- 916 SUNSET BEACH REVIVAL PROJECT.
- DARAU RIVER REVIVAL PROJECT.

Liveable KK
Program / Activities

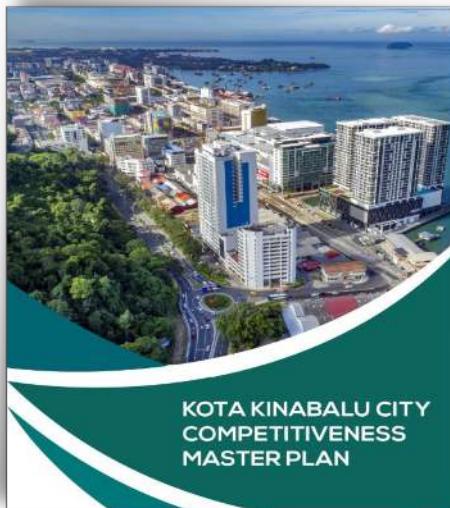

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Kota Kinabalu City Competitiveness Master Plan (KKCCMP)

Disiapkan pada penghujung 2018, KKCCMP bertujuan untuk menyediakan hala tuju strategik bagi Bandaraya Kota Kinabalu menjadi sebuah bandar raya yang lebih berdaya saing pada masa hadapan. Ini adalah perlu untuk menarik lebih banyak pelaburan tempatan dan asing serta menggalakkan lebih banyak peluang pekerjaan yang berkemahiran dan berasaskan pengetahuan untuk penduduk setempat.

KKCCMP is a project centric report with a list of development opportunities, action plans and game changers that will serve as catalysts to transform Kota Kinabalu to a more competitive city regionally.

The master plan is intended to provide strategic direction for relevant government authorities when planning for KK City's growth. The development opportunities and action plans need to be linked to achieve the desired outcome. This is summarised under game changers where each project will require the activation of a series of actions to attain the results.

Struktur KKCCMP

Development Opportunities & Action Plans Di Bawah KKCCMP

Terdapat sebanyak 47 *Development Opportunities* (Peluang-Peluang Pembangunan) beserta 48 *Action Plans* (Pelan-Pelan Tindakan) yang diselaraskan dengan Pelan KK 2035.

Development Opportunities	
1	<i>Creation of an Urban Redevelopment Authority to drive urban precincts</i>
2	<i>Coordinated approach for addressing infrastructure constraints</i>
3	<i>Development of KK as a digital city – information communications technology</i>
4	<i>Development of Sapanggar Bay Container Port as a transhipment hub</i>
5	<i>Review and Increase All Property Rates</i>
6	<i>Expansion of KKIA</i>
7	<i>Expansion of KKIP activities</i>
8	<i>Facilitation of skills enhancement and employment</i>
9	<i>Foreign direct investment activation</i>
10	<i>Growing the visitor economy</i>
11	<i>Introduction of high-speed broadband</i>
12	<i>Smart city activation</i>
13	<i>Creation of a CBD pedestrian / cycling corridor</i>
14	<i>Creation of a public transit corridor</i>
15	<i>Creation of Likas link</i>
16	<i>Prioritising the pedestrian streets</i>
17	<i>Upgrade of the Sabah Railway</i>
18	<i>Proposed improvement of Kota Kinabalu Jesselton Jetty</i>
19	<i>Creation of an intelligent city through fiberizing Kota Kinabalu</i>
20	<i>Creation of a learning and innovation precinct</i>
21	<i>Development of a high-tech airport business park</i>
22	<i>Shift to a knowledge-intensive industry</i>
23	<i>Create industries development and hub</i>
24	<i>Creation of a safer city through Integrated CCTV & Surveillance – brighter street lights</i>
25	<i>Promotion of arts activities</i>
26	<i>Development of a more visible cultural profile of KK</i>
27	<i>Development of an affirmative action policy for affordable housing</i>
28	<i>Expansion of medical services and amenities – Medical tourism</i>

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Development Opportunities (samb.)	
29	<i>Facilitation of funding and support for the arts sector</i>
30	<i>Improvements to KK's public space / parks</i>
31	<i>Development of waterfront promenade – Jesselton Waterfront City development</i>
32	<i>Introduction of free Wi-Fi</i>
33	<i>Organisation of festivals and events in KK</i>
34	<i>Protection of KK's "fine grain" areas</i>
35	<i>Reinforcement of the waterfront's CBD proximity</i>
36	<i>Revealing KK's Precincts</i>
37	<i>Showcase Sabah's rich market culture</i>
38	<i>Upgrade of KK's sports and recreation precinct</i>
39	<i>Creation of an urban canopy</i>
40	<i>Coastal greening and improvements</i>
41	<i>Environmental direction in infrastructure planning</i>
42	<i>Environmental sustainability initiatives</i>
43	<i>Future proofing the supply of potable water</i>
44	<i>Improvements to sewage treatment and sanitation</i>
45	<i>Introduction of high-tech collection and disposal systems</i>
46	<i>Protection of KK's green space</i>
47	<i>Marketing of Malaysia – My Second Home Hub</i>

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Simposium Developing & Managing Water's Edge City

Simposium anjuran Dewan Bandaraya Kota Kinabalu yang telah diadakan selama 2 hari pada 6 dan 7 Disember 2022 ini adalah acara eksklusif dengan objektif utama menyediakan platform bagi pemimpin Kerajaan, Pihak Berkuasa Tempatan dan pakar / pemain industri untuk membincangkan cabaran dan peluang kemampanan bandar pinggiran air, berkongsi penyelesaian bandar dan alam sekitar secara bersepadu di samping menjalin perkongsian idea dan kolaborasi baharu.

Sebanyak 6 sesi perkongsian telah disusun bersama ahli-ahli profesional dan pakar-pakar dari dalam dan luar negara dengan topik-topik berkaitan dengan pembangunan pinggiran air. Antara resolusi penting yang terhasil daripada semua perkongsian yang telah diadakan termasuk:

- Perancangan dan pembangunan kawasan pesisiran pantai hendaklah berprinsipkan satu polisi / garis panduan yang jelas dan tegas.
- Orang awam dan pelancong haruslah mendapat akses ke kawasan pantai dan pinggiran air dengan keutamaan kepada pejalan kaki dan kemudahan pengangkutan awam.
- Pembangunan yang memberi sentuhan *iconic* dan kreatif kepada kawasan pinggiran air Bandaraya Kota Kinabalu wajar dipertimbangkan.

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

- Perancangan dan reka bentuk pembangunan pinggir laut dan pantai wajar mengutamakan tindakan penghijauan dengan penanaman lebih tumbuhan hijau dan memberi komitmen yang tinggi ke atas perlindungan flora dan fauna.
- Kepentingan menjaga tumbuhan dalam ekosistem air, paya bakau dan biodiversiti bandar serta memelihara eksklusiviti habitat haiwan semula jadi wajar diberi keutamaan.
- Kepentingan mempunyai sistem perancangan data, pengumpulan data, pemantauan aset dan penggunaan sistem pangkalan data berteknologi tinggi sebagai elemen utama kemampuan alam sekitar.

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Program / Projek Berimpak Tinggi

Program / projek di bawah pemantauan / penyelarasan DBKK yang dalam perancangan dan yang sedang dilaksanakan.

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

TAMAN BOTANI TUN FUAD STEPHENS

Pelaksana: Jabatan Landskap Negara / DBKK

Sumber Peruntukan: Jabatan Landskap Negara / KPKT

Jangkaan Siap: Penghujung 2024

FACTS SHEET

PROJEK TAMAN BOTANI TUN FUAD STEPHENS KOTA KINABALU

PENGENALAN

Tapak diwartakan sebagai *Fish Lake and Botanical Garden* (28-1974).

BUTIRAN PROJEK

Sumber peruntukan : Kerajaan Persekutuan.

RM 20 JUTA

Tempoh pembinaan : **2 TAHUN**

Penutupan aktiviti rekreasi (trek jogging) : 10 Disember 2022 - 18 September 2024

Sebab penutupan :

1. Faktor keselamatan awam
2. Peraturan OSHA dan CIDB
3. Kelancaran perlaksanaan projek

Beroperasi seperti biasa :

1. Dewan Putra
2. Restoran Kampung Nelayan
3. Restoran Lake View
4. Tapak penjaja

Sesi ibat urus :

1. Bengkel-bengkel reka bentuk pada 2019 dan 2021
2. Perjumpaan bersama penaja pada Oktober 2022
3. Temuraham stakeholders (skop laporan PMM)

Penglibatan : Agenensi-agenpsi kerajaan, NGO dan awam serta masyarakat sekitar

KOMPONEN / FASILITI

Tertumpu di kawasan sekitar trek jogging dan tapak sedia ada.

Fungsi utama sebagai kawasan rekreasi dikelakkan malah akan dilaksabalk dengan kemudahan baharu.

Antara komponen pembinaan dan penakarafan termasuklah >

- Trek tepi tasik
- Bamboo Corner
- Botany Playpark
- Ginger Garden
- Menakaraf dan merambah parkir
- Pejabat pentadbiran penyelickan
- Pembinaan pelantar atas air
- Naik turul trek jogging sedia ada
- Menyediakan hantaran e-hailing
- Floral Walk
- Nostalgia bridge
- Taman Herba
- Taman Nadir
- Pemuliharaan hutan
- Kiosk
- Naik turul tendas
- Konservatori Orchid & Nepenthis

Taman ini akan memerlukan identiti, budaya dan keunikan tumbuhan di Sabah.

Apabila siap kelak, aktiviti dan komponen esai trek jogging, hiking, tai chi boleh digunakan semula.

Taman awam tidak bayaran masuk seperti sedakala.

Semua kerja pembinaan dan naktaraf ini dijangka akan menjadi salah satu daya tarikan baharu Kota Kinabalu apabila ia siap kelak.

SABAH MAJU JAYA

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

PENINGKATAN FIZIKAL KAWASAN MENARA JAM ATKINSON DAN AUSTRALIA PLACE

Pelaksana: Dewan Bandaraya Kota Kinabalu
Sumber Peruntukan: SEDIA / Kementerian Ekonomi
Jangkaan Siap: Pertengahan 2025

PROJEK MENAIKTARAF KAWASAN PUSAT PERSEKITARAN BANDARAYA KOTA KINABALU: PAKEJ 3: PENINGKATAN FIZIKAL KAWASAN MENARA JAM ATKINSON DAN AUSTRALIAN PLACE

LOKASI PROJEK

Komponen Projek

1 MENARA JAM ATKINSON

Menaiktaraf kawasan persekitaran Menara Jam Atkinson

2 MENARA PEMERHATIAN

Menaiktaraf kawasan Menara Pemerhatian (Observatory Tower) di Jalan Bukit Bendera (Signal Hill).

3 TREETOP WALKWAY

Pembinaan Treetop Walkway yang menghubungkan kawasan Menara Jam Atkinson dengan Menara Pemerhatian.

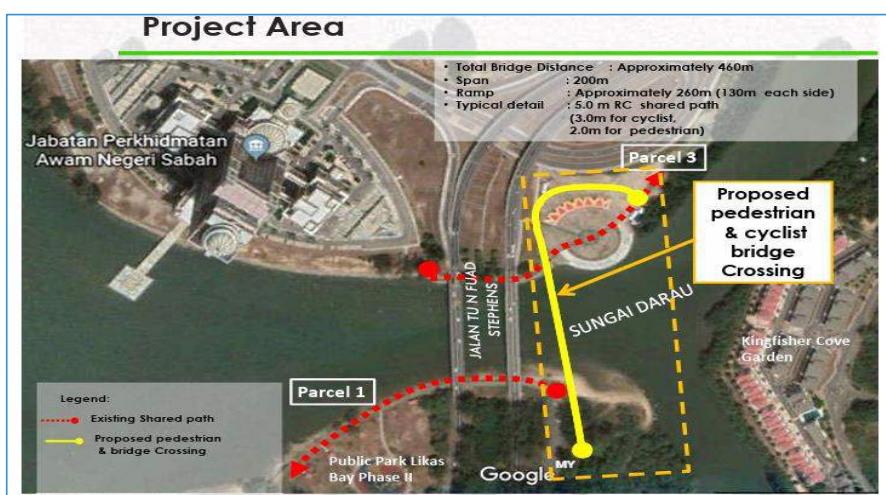
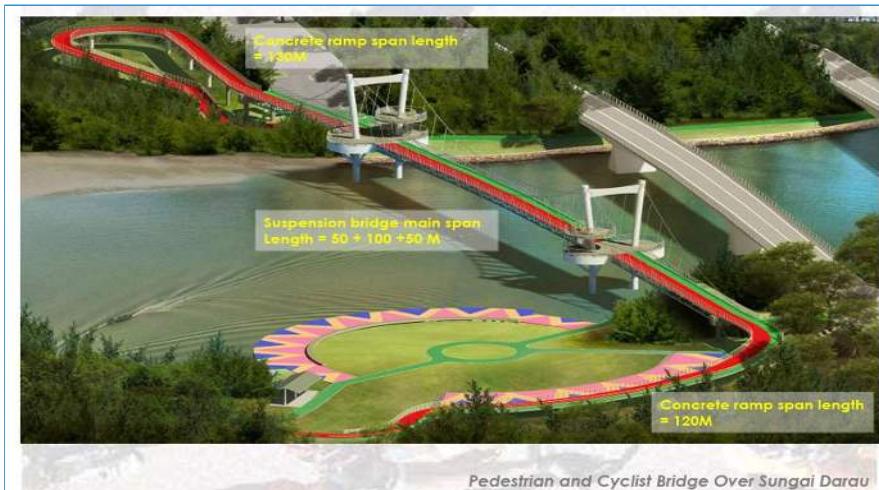

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

PEMBINAAN JAMBATAN LALUAN BASIKAL DAN PEJALAN KAKI MENGHUBUNGI TELUK LIKAS (PARCEL 3)

Pelaksana: Dewan Bandaraya Kota Kinabalu
Sumber Peruntukan: SEDIA / Kementerian Ekonomi
Jangkaan Siap: Pertahanan 2025

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

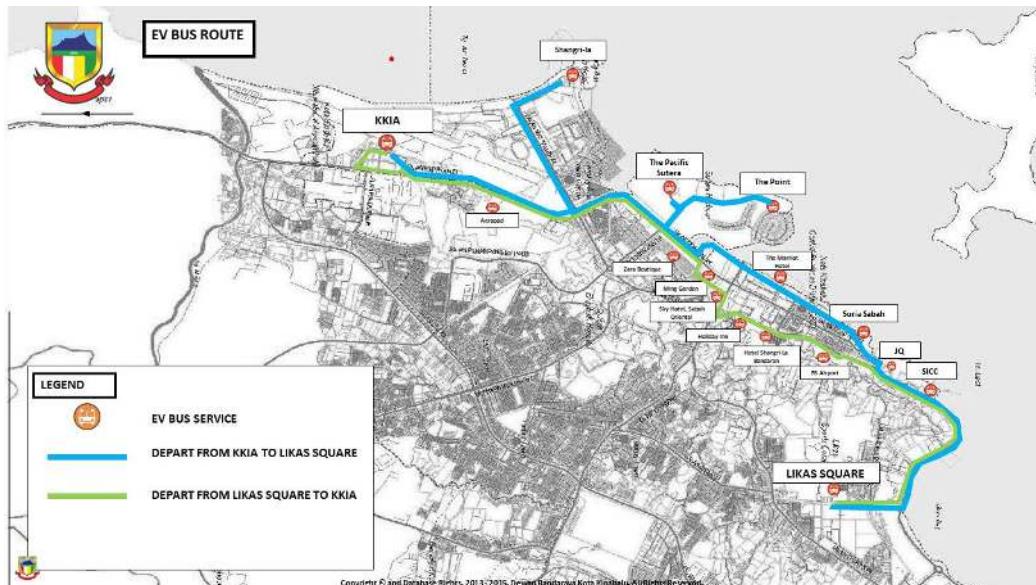
PERKHIDMATAN BAS ELEKTRIK EV

Pelaksana: Dewan Bandaraya Kota Kinabalu
Sumber Peruntukan: Kerjasama Strategik / Pintar Awam - Swasta
Jangkaan Mula: Dalam Proses Perancangan

Introduce EV Bus Service For Kota Kinabalu

- Proposed implement free bus service to serve the public by between the KKIA and City Centre by using EV Bus.
- This will help to enhance the tourism sector as well as benefit the public moving around the city.

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

SMART STREET LIGHTING

Pelaksana: Dewan Bandaraya Kota Kinabalu

Sumber Peruntukan: Kerjasama Strategik / Pintar Awam – Swasta

Jangkaan Mula: Dalam Proses Perancangan

OBJEKTIF

1. Menggantikan lampu jalan sediada jenis HPS SON dan Mercury kepada jenis lampu cekap tenaga dan teknologi hijau LED di Kawasan Bandaraya Kota Kinabalu bagi menyokong inisiatif Bandar Rendah Karbon (LCC)
2. Menyediakan perkhidmatan lampu jalan jenis cekap tenaga dengan penjimatan sehingga 30-60% daripada penggunaan sediaada.
3. Mengurangkan kos operasi dan penyelenggaraan sediada sehingga 60%
4. Mencapai status Bandar Karbon Rendah (LCC) dan salah satu komponen dalam Bandar Pintar (Smart City)

BUTIRAN PROJEK

Skop projek ini adalah seperti yang berikut;

- Menggantikan lampu jalan sediada HPS SON kepada LED (melibatkan set lampu dan bulb sahaja)
- Jumlah lampu jalan yang terlibat adalah;

Smart Lamps (LED + Smart System)	5,561
Standard Lamps (LED)	20,167
Total	25,728

- Smart System

Smart System adalah satu teknologi sistem tambahan kepada lampu LED dimana lampu jalan dapat dipantau dan dikawal secara online bagi tujuan pengurusan lampu jalan yang lebih sistematik.

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

PEMBANGUNAN DATARAN SEPANGGAR

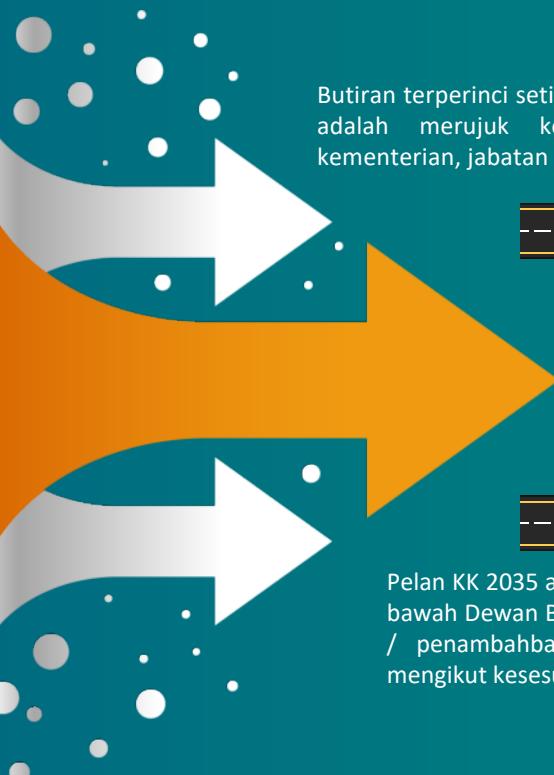
Pelaksana: Dewan Bandaraya Kota Kinabalu
Sumber Peruntukan: Kerajaan / Kerjasama Strategik / Pintar Awam – Swasta
Jangkaan Mula: Dalam Proses Perancangan

Way Forward

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

Butiran terperinci setiap inisiatif pembangunan dalam pelan ini adalah merujuk kepada perancangan pelan strategik kementerian, jabatan dan agensi terbabit.

Pelaksanaan peluang / inisiatif pembangunan bermula pada atau sebelum tahun 2023. Sasaran pelaksanaan dan penyiapan setiap program adalah sehingga berakhirnya tempoh RMK-14.

Pelan KK 2035 akan dipantau oleh Jawatankuasa / Sekretariat di bawah Dewan Bandaraya Kota Kinabalu secara berkala. Pindaan / penambahbaikan boleh dibuat dari semasa ke semasa mengikut kesesuaian / keperluan.

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI PINTAR BERTARAF DUNIA

The 17 Goals	Kota Kinabalu City Competitiveness Master Plan (KKCCMP)	Plan		
		Kota Kinabalu Green City Action Plan (KKGCAP)	Kota Kinabalu Structure Plan 2030	Pelan KK 2035 *
1 No Poverty				/
2 Zero Hunger	/	/		/
3 Good Health and Well-Being				/
4 Quality Education				/
5 Gender Equality				/
6 Clean Water and Sanitation	/	/		/
7 Affordable and Clean Energy	/	/		/
8 Decent Work and Economic Growth	/	/		/
9 Industry, Innovation and Infrastructure	/			/
10 Reduced Inequalities	/	/		/
11 Sustainable Cities and Communities	/	/		/
12 Responsible Consumption and Production	/	/		/
13 Climate Action				/
14 Life Below Water		/		/
15 Life on Land		/		/
16 Peace, Justice and Strong Institutions			/	/
17 Partnerships for the Goals		/		/

Sustainable Development Goals (SDGs)

MATRIKS SDG – PELAN-PELAN SEDIA ADA DAN PELAN KK 2035

(* mengambil kira pelan-pelan sedia ada)

Glosari

<i>Aged-friendly city</i>	Bandar mesra usia yang merupakan rangka kerja yang dibangunkan oleh Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO) mengambil kira keperluan di mana semua peringkat umur boleh tinggal, bekerja dan mengambil bahagian dalam aktiviti sosial, ekonomi dan budaya.
BIMP-EAGA	Kawasan pertumbuhan ASEAN Timur (Brunei Darussalam-Indonesia-Malaysia-Filipina) yang merupakan sebuah inisiatif kerjasama yang ditubuhkan pada 1994 untuk menyuntik pembangunan di kawasan kurang membangun di empat buah negara anggota ASEAN.
<i>Carbon footprint</i>	Ukuran jumlah karbon dioksida yang dibebaskan ke atmosfera hasil daripada aktiviti individu, organisasi atau komuniti tertentu.
<i>Communication Infrastructure Permit Management (CIPM)</i>	Sistem di bawah SKMM yang digunakan untuk memastikan pemasangan menara komunikasi oleh penyedia perkhidmatan diluluskan oleh pihak berkuasa tempatan dan untuk mengenal pasti mereka yang beroperasi tanpa permit yang sah.
<i>Circular economy</i>	Model pengeluaran dan penggunaan yang melibatkan perkongsian, penggunaan semula, membaik pulih dan mengitar semula bahan dan produk sedia ada selama mungkin.
<i>Citizen centric</i>	Suatu pendekatan di mana penyertaan masyarakat, melalui ungkapan keperluan mereka secara eksplisit atau tersirat dengan cara yang berbeza, memainkan peranan penting dalam reka bentuk strategi.
<i>Eko-pelancongan</i>	Aktiviti yang melibatkan lawatan ke tempat-tempat yang mempunyai keindahan alam semulajadi.
<i>Extended Producer Responsibility</i>	Pendekatan dasar alam sekitar yang memastikan pengeluar bertanggungjawab ke atas pengurusan produk melalui kitaran hayat produk.
<i>Green belt</i>	Kawasan tanah lapang di kawasan urban di mana pembinaan bangunan dihadkan

<i>Green economy</i>	Bentuk ekonomi yang bertujuan untuk mengurangkan risiko alam sekitar untuk pembangunan mampan dengan memberi penekanan terhadap usaha pelaburan dalam sektor yang bergantung dan menggunakan sumber asli dan perkhidmatan ekosistem.
JENDELA	Pelan Jalinan Digital Negara yang digubal untuk menyediakan liputan yang lebih luas dan kualiti pengalaman jalur lebar yang lebih baik untuk rakyat, sambil menyediakan negara untuk teknologi 5G.
MSMA	Manual Saliran Mesra Alam Malaysia yang disediakan sebagai panduan kepada semua pihak yang terlibat dalam perancangan dan reka bentuk pengurusan air ribut (<i>storm water</i>).
<i>Pocket park</i>	Taman bersaiz kecil yang boleh diakses oleh orang awam yang lazimnya terletak di kawasan pusat bandar yang membangun.
<i>Sustainable Development Goals (SDGs)</i>	Pelan tindakan peringkat global (dengan 17 sasaran / matlamat utama) untuk menanganai cabaran global yang dihadapi termasuk yang berkaitan dengan kemiskinan, ketidaksamaan, perubahan iklim, kemerosotan alam sekitar, keamanan dan keadilan.
SMJ	Pelan Hala Tuju Sabah Maju Jaya yang merupakan kerangka pelan pembangunan utama negeri Sabah yang meliputi pelbagai <i>blueprint</i> di peringkat sektoral sedia ada.
<i>Star Rating</i>	Mekanism untuk mengukur prestasi sesuatu organisasi / agensi menggunakan satu set kriteria yang telah ditetapkan.
<i>Tagal</i>	Suatu kaedah pengurusan biosfera yang popular di negeri Sabah atau sistem perkongsian pintar di mana penggunaan sumber semulajadi atau kawasan tertentu dihadkan bagi tujuan pemuliharaan dan bagi memastikan kewujudan sumber tersebut secara berterusan.
Tenaga boleh baharu	Tenaga (seperti sistem solar, hidroelektrik dan bahan bakar bio) yang dijana daripada sumber semulajadi seperti cahaya matahari, angin, hujan, ombak dan geoterma yang boleh diperbaharui secara semulajadi.
Urbanisasi	Proses peralihan sesuatu kawasan daripada luar bandar kepada bandar termasuk perkembangan petempatan bandar menjadi bandar yang lebih besar dan kompleks.
<i>Waste-to-energy</i>	Istilah yang digunakan untuk menerangkan pelbagai teknologi yang menukar sisa yang tidak boleh dikitar semula kepada bentuk tenaga yang boleh digunakan termasuk haba, bahan api dan elektrik.

SESI LIBAT URUS PENYEDIAAN PELAN KK 2035

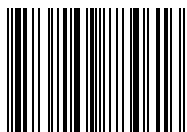
SESI LIBAT URUS PENYEDIAAN PELAN KK 2035

PELAN KK 2035

KE ARAH BANDAR RAYA PERANGINAN SEMULAJADI
PINTAR BERTARAF DUNIA

ISBN 978-6 29-98846-1-3

9 786299 884613